

STEGNA

Redakcjô:

Dariusz Majkòwsczi

Jãzèkòwò kòrekta:

Eùgeniusz Prëczkòwsczi

Kòntakt:

*Sz. Straganiarskò 20-23
80-232 Gduńsk*

Wëdòwca:

*Òglowi Zarząd Kaszëbskò-Pòmòrszczégò
Zrzeszeniégò*

Redakcjô zastrzégò so prawò
do skrócënkù i òbròbianiégu
nadesłónëch tekstów

Wëdanié ùdëtkòwioné bez Minystra
Bënowëch Sprów i Administracje

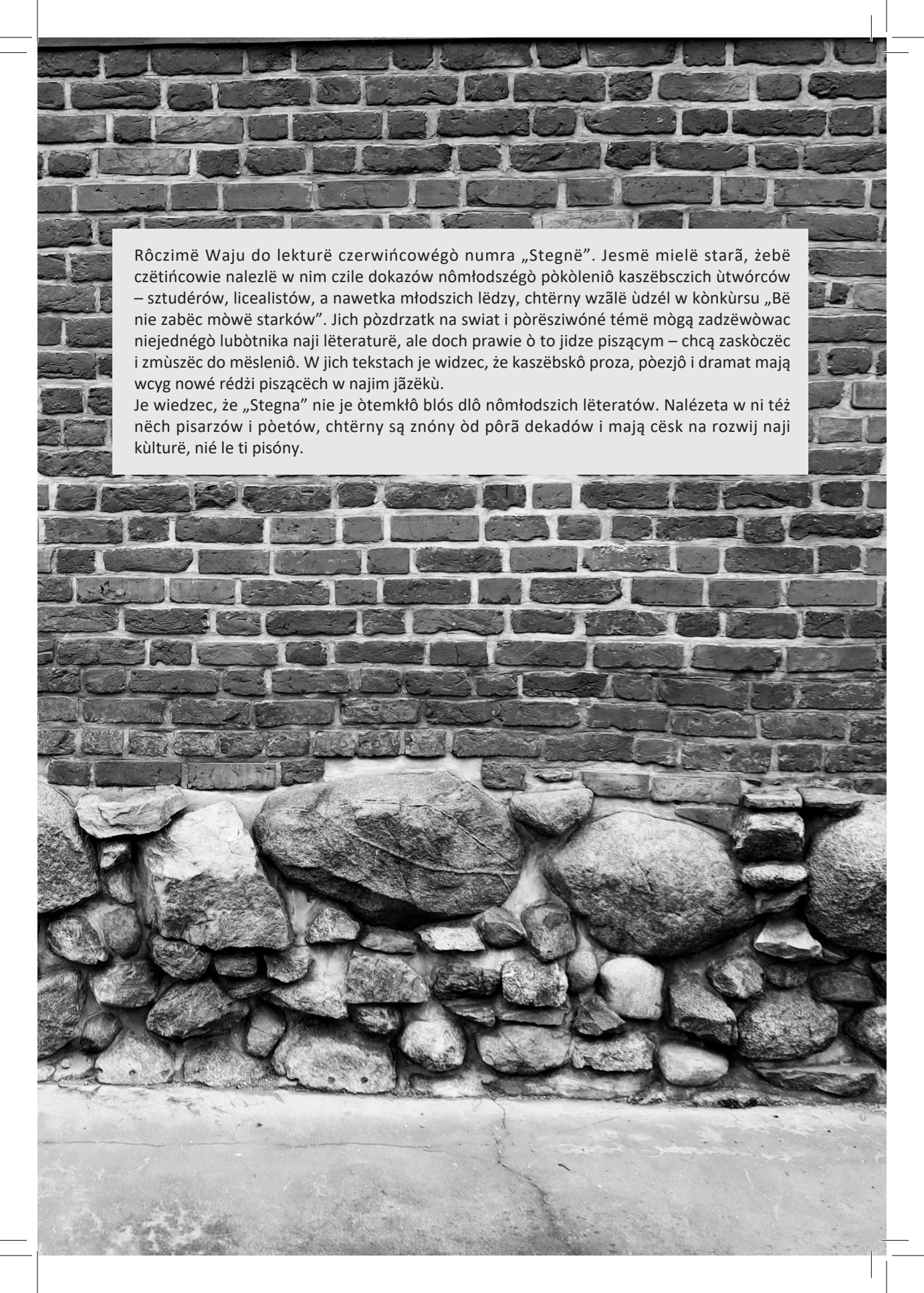

Ministerstwo
Spraw Wewnëtrznych
i Administracji

Spisënk zamkłoscë

- 2. Wiéртë**
Adóm Hébel
- 3. Wiéртë**
Jãdrzëj Chrzãstek
- 4. Wiéртë**
Michòł Adóm Dereskewitz
- 6. Ricérz Witosłòw**
Aniela i Szczepón Makùròcë
- 7. Piesnie**
Ida Czajinò
- 9. Wiéртë dlò dzòtk**
Tómk Fópka
- 14. Nie(rozsądny) òset**
Justina Pranszke
- 16. Jak ksądz Jón ze Starzna trzë
diòblë wënëkòł**
Mateùsz Radzejewsczi
- 18. Smòka trzeba zabic! Dzél 2**
Kristina Léwna
- 21. Krótkò historiò o pòleniu**
Mateùsz Szuba
- 23. PZ PR**
Dark Majkòwsczi
- 28. A czejbë tak jesz ròz?**
Wòjcech Mëszk
- 33. Piszą, bë nie zabëc mòwë
starków...**
rd

Darmòk dodòwk do miesãcznika
„Pòmëraniò”
(wëchòdò co trzë miesãce)

Rôczimë Waju do lekturë czerwińcowégò numra „Stegnë”. Jsmë mielë starã, żebë czëtińcowie nalezlë w nim czile dokazów nômłodsżégò pòkòleniò kaszëbsczich ùtwórców – sztuderów, licealistów, a nawetka młodszych lëdzy, chtërny wżalë ùdzël w kònkùrsu „Bë nie zabëc mówë starków”. Jich pòzdrzatk na swiat i pòrësziwóné témë mògã zadzëwòwac niejednégò lubòtnika naji lëteraturë, ale doch prawie ò to jidze piszącym – chcą zaskòczëc i zmùszëc do mësleniò. W jich tekstach je widzec, że kaszëbskò proza, pòezjò i dramata mają wcyg nowé rédzi piszącëch w najim jãzëkù. Je wiedzec, że „Stegna” nie je òtemkłò blòs dlò nômłodszych lëteratów. Nalëzeta w ni tész nëch pisarzów i pòetów, chtërny są znóny òd pòrà dekadów i mają cësk na rozwij naji kùlturë, nié le ti pisóny.

Adóm Hébel

Wiérztë

Iluminacjô

Jô stojã na òsniëżonym pòlu przódë pòlama òtoczonym
Jak zwiërz-òfiara drapieżné òczë deweloperskich òknów rechùjący
Ritualno kãpóny w zelonym neònie krómù
Co nieznający mie wiedzący wszëtkò ò mie òdemkł
Réga ledowëch widów chroni przed bańditã i widokã gwiozdów
Ò tim më tak wiedno brzãtwilë robòco?

fùchtã lasu namikli
jô wëchòdóm ò cemnicã
òsemnicã stëgnów pamiãtający
za grzëpã w dól, w stronã bùdinków
ùstawioné w fòrmacje przez lasowã gòspòdarkã
chòjné robiã co mògã bë zatrzëmac
triumfalny marsz fòtonów
na tenebrijskã nòbòżnosc
sã za zmiarté, za rzòdczé, nie chronią
jô mògã leno pòdëc czësto krótkò, głowã przëcësnaç do kórë
a tej mùszima so pòwiadac
òna – marnò ceniò widzaòscë swòjich òjców
jô – marny pòwidok dzëkòscë swòjich

Jãdrzėj Chrzãstek

Wiérztë

kawa parzi w lëpë

kawa parzi w lëpë chtos
bezceremòrialno
wtikò sztëczk cëkru
w gãbã na jãzëk cëczer sã topi rozpòdò

wezdrzenia sã smùczã ë plëną te zwëczajné słowa
chtos mówi że ferije ë leasing
ë że dómk letniskòwi pùdełkòwò dieta

chtos rwie kòłocz w përzënë wcyskò w se
òkrëchë òsòdajã na watowóny mańtel
dłón wëcérò pòliester pòliamid
wiele kòsztëje sztëczk chleba wiele kòsztëje gòdnosc
czëc je te zwëczajné słowa
gòszczë topi sã rozkłòdò
pò cele

w kòscele Mariji Panienci

za kòscołã swiãtégò Jana kùrzëc cygaretë
jidãc na bierzmòwanié
w brómã w darzënkã Zachariasza Zappio
zòle kléwałë ò flaster, krzoska ùderza ò kam
jarzëlë sã skrë
a tã midzë platama, pòmiedzë tòflama widzysz
mlëcz wëriwòsz rozczéròsz
w pòlcach
żebë nie bëto czëc dëmù

wszëtcë pòtemù stojelësmë bléd
wszãdze łączi epitafia nagrobne platë
wëbielonë kòlumnë wòłtòrz
ksądż dół beszët (bël sòm biskùp!) ë nìcht nie òdpòwiedzòł
nìcht nie znòł piesni ni słowów mòdlëtwë
nikòmù nie bëto to doch pòtrzebne

Michôł Adóm Dereskewitz

Wiérztë

– spòd
13/04/24

w kùncu przíndze a
wszëtcich wërównò
doch krëjamnotë
ë midzëwidë
tak sufiksalny
jak òstateczny
przíndze wërównò
nick wiący nie mdze

nie przíndze wòlkã
ani na kòniach
spadnie gwíòzdama
widã miesãca
ùrodzy cemnosć
a szaré farwë
przíndze wërównò
blónowògasowi

– spòd

difùzjò
13/04/24

të wiele we mie òstawia.
móm zabëtë sztòłtë drzewów
le pamiãtajã jich szëmòt;
téż pòzwë ptòchów a kwiatów
le wcyg jidze je rozpòznac
– doch òsoblëwie fazanë.

wiele szpòrtów we krwi krãzi
jak pòmión – zwònów w rëjinach;
doch jak hërlëk nébelhorna
na sztrãdze dëcht òpùszczonym;
doch czasã midzë widama
czëjã twòjã wòniã – jak tósz.

nick z tegò nie je widzec, nick
z tegò nie je prawie wiedzec –
to je czëc. wierã tak samò
je kòł ce. wszëtczé doch aktë
midzë nama ddalë swój brzòd:
nã difùzjã dëszów na wieczy wíeków
– ... wëbòcz.

wëmiwanié

17/04/24

strëmienie krëjamnotów
biegnącë doch wedle gasów
cobë ùkrëwac mëslë
westrzód bezsenny nocë

szëmòt co ùbëtk nosy
rozmiëje téż parlãczëc
wszëtczé nòrtë pamiãcë
jedwòbną pajiczënë

mòrzi mie nen aksamit
a deszcz dali ùpiarce
wëmiwò nészci serca
doch z krwi abò z czlowieka

znòwù

20/04/24

zéger znòwù jes so zatrzmòł
szòstò szesnòsce sekùndë trzë
mechanicznym a nieproszonym
letargã bùdzy ùmësl jak smierc

znòwù nie wiém midzë chtërnyma
widama mùszã bic sã mim dechã
ze snã na wieczy; nym bez farwów
nym chtërny żdaje na losu merk

znòwù je szarosc midzë zeleniã
bezfarnoscë eter żëcu wastëje;
mòja doch dësza znòu midzë
widama wisy szarò a cëchò

Aniela i Szczepón Makùrôcë

Ricérz Witosłôw

na melodiã spiéwë: Warrior of the mind (Epic. The Troy Saga)

- Czë chcesz mie przeniesc przez wòdã do zómkù?

- Królewiónkò!?

- Czë chcesz ùretac ten ùmarłi lud, Rodną Zemiã?

Jem Twą jedynã na wiek Królewiónką.

Czë chcesz bëc Skrą Òrmùzdową?

To Twòje brzemiã:

Strach, Trud, Niewôrto,

Nié miecz i wid.

Twój płóm mô le jedno

Zbùdzc to, co dzys spi.

- Jô jem paróbkã, zwëczajny knôp,

Z nëch Mòjich Pùstków jô bë wëlôżł rôd,

Z ti Mòji Gôdci nie rozmiejã nick,

Le serce kôże dali w przódk mie jic.

- Pòj sa!

Mòże w ten dzén Të wezniesz mie

I zacht òdziń mdze z Twòji môłi Skrë

Jô wiém, zmienic Të mòżesz swiat

Kò Të jes ricérz Witosłôw.

Wez le mie .

- Kò to doch cãżkò je.

- Wez le mie,

Wierzã w Cebie.

- A czej dëcht straszno mie je?

- Nie jes za môłi, za biédny nié,

Le wiarã miéj!

- Nie wiém, czë to wszëtkò wòtrné je?

- Dôj wiarã gwióndze swòji, jak jô

Òddôjże serce sprawie ti.

- Jo, jidã z Tobã

Z tą skażoną gãbã,

Chòc krzwidã zrobia,

Zaniosã Cebie!

Nawet za cenã siebie.

A niech co chce, sã stónie,

Bãdziesz Të jic w kòronie.

- Jeżlë w Tobie je kãsk Stolem, mòżesz ze mnã dali jic.

- Znaczenié krwie

W Tobie i mie,

Tatczëznë tczë.

- Smãtk niszczec chce.

- Do mie!

- Mòże w ten dzén Të wezniesz mie

I zacht òdziń mdze z Twòji môłi Skrë.

Jô wiém, zmienic Të mòżesz swiat,

Kò Të jes ricérz Witosłôw.

Mòże w ten dzén jô spòtkóm Ce

I wnet zmienimë nasze przinédne dnie,

Bãdże jiscënk, Të dôsz rozrzeszënk,

Kò Të jes Ricérz Witosłôw.

Wcyg czëjã w sercu, że Të prawie

zmienisz swiat.

Nie zabaczë, że Të jes nasz, Kaszëbów,

bëlly brat,

Doch Të jes Ricérz Witosłôw.

Jô wierzã w Cebie.

Ida Czajinô

Piesnie

Piesniô ò swiãtim Òttonie
z Bambergù, Misjónôrzu Pòmòrzô

I

Bôtt dënëdži fest zyböce
W rewinach wiatrë górz Gòska,
Namienieniô briza priskô
A Klabatnik pintô sécë.

Z retënkã lëdzóm Mòrza
Bóg sëlô misjónôrza
Na lëdzczych dësz swiãti łów
W niewód Ewanielii stów

Ref.

Czedë lëchi kawel szmërgô,
Czej kãszô lëdzkô wëszczërga,
Serce nieübëtno dërgô
Swiãti Òttonie z Bambergù
Mòdlë sã, mòdlë za nama.

II

Wej sztërë kamiané skarnie
Pòmòrzô pierwëch bòżëców
Swantewidów, Swarozëców
Bez mòcë żëcô, bez barnie.

Pasturskô krëczew znankã
Hewò wskazëje dargã
Nã Dargã – Jezësa krziż
Do zmartwëchwstaniô ju dzys.

Ref.

Maria Pomerana

I
Lud Pòmòrzò òpòcémkù
Trzem bòżécóm skłòdòł tczã:
Chòłm, Pòlanów i Rowòkòł –
Na Trigława strzébreną skarrń.

Ref.
Z górë Gòlgòtë wez w rãce
Nadbòttëcczé trzë,
Maria Pomerana Swiãtò
Dlò Jezësa tczë.

II
Bóg zapitòł: „Chto mie pùdze
Lud nawracac hénëtny?”
Miemc Òttón, biskùp z Bambergù
Rzekł: „Hewò jem, pòslë mie”.

Ref.

III
Przebògati niósł skòrb wiarë,
Ewanielii słowa mòc,
Hewò Nòùka nad jantarë,
Drogszò jak fùl rëbów séc.

Ref.

IV
Chto miòł piérwi òczë zamkté
Przez dãbòwi przezdrzòł dél,
Na kòlana pòdł wëlãktì:
„Najim zëcym – Zbòwcë krzìz!”

Tómk Fópka

Wiérztë dlô dzôtk

1 (Zelga)

Jidą Zelga z sostrą Plëta
 Prëcz nëkają wùja Mroza
 Flot zakracą sã z robòtą
 Pòzaczarzą snieg w jezora...
 Wnet wëkùknie na swiat trôwa
 Zgëldzy mòdrosc nieba zdebłã
 Słunce dżëzi mdze òstôwa,
 Bò ju zymk za zëmą rëgnie...
 Schòwie szal do szafë mëma
 I rãkawice w szëflòdã
 Skòwrónuszk mdze snòzo spiewac
 Czej pùdzemë na wanogã...

Gduńsk, 23.01.24 rokù, gòdz. 9.25 d.p.

2 (Starkóm)

Jem dzecyjnym Waszim dzieckã,
 Co ùczestnic przëszło Starków:
 Wiele zdrówka, përnã dëtka
 Cobë szło jakno w zégarkù!
 Niechle jesz bez dłudżé lata
 Mdã sã ùczëc w zëcò szkòle,
 Co ji szkólny: Stark i Starka.
 Niech bë i lat dwasta żëlë!
 (Wiém, co nie lëdò te Babcza,
 Czej sã gòdò „starka” na Niã)
 Równak z serca zëczbë dac chcã,
 Z Nima bëc dzysò wëcmanim!

Chwaszczëno, 13.01.2024 rokù, gòdz. 11.43 d.p.

3 (Na drogã)

Wiedno, niglë pùdã bùten,
Bë za człowiekã szlachòwac –
Nòprzòdkã pùcëjã bótë
A pòwròzchi nót zarzeszac...
Knapã zapnã, dze je trzeba
Mùsz pamiãtac ò rozpòrkù
Pagnokc czësti mò Kaszëba
Włòs w pòrzãdkù – bëlnò córka...
Na wiëndzenië nòwòzniešé,
Bë z domòcyma bëc w zgòdze
Stegnë nie sã nòproscëszé
Chto wié, kãdka ce pòwiedzë...

Chwaszczëno, 13 stëcznika 2024 rokù, gòdz. 8.01 p.p.

4 (Chëra)

Sznëpka, sznërka, mòkro z noska
Termòméter wcyg w robòce
Móm ti chërë mòckò dosc ju!
Niech w pòptawë sã wëniese...
Za czim rzëpic, kaszłac, chrochtac
Czedë je sã bawic lepi!?
Dochtór syrop kùpiac kòza,
Co nim mùszã pële pòpic.
Ležã, mòknã sã pòd pierznã
Mëmka smùcze, tata czëtò
Teskno mie za szkòłą përnã
Szczescym sã jész internetë...

Chwaszczëno, 13 stëcznika 2024 rokù, gòdz. 8.44 p.p.

5 (Bibiönka)

Cëszkò robi sã pò chëczach
Jidã żużkac widë, radio
Widzec je pò mòjich òczach,
Co chcã w snicë sã zapadnac..
Pówieczì jak centnar mączì
Zëwiã jak z Africzi hipò
Brat ju z drëchã kòrbic skùńcził
Sostra cos na czace klikò...
Pón Strzébrzany zdrzi bez rutã,
Czemù jesz nie haszkò dzeckò
Wej, bibiöncki plënie nòta
Wszëtczim dzòtkóm, co jesz nie spia...

Chwaszczëno, 13 stëcznika 2024 rokù, gòdz. 9.20 p.p.

6 (Padò snieg)

Skąd ta kùńsztownò gardina
Zacygnionò prosto z nieba?
Pùf! Na nosu sadło chwilã
I zamieniło sã w wòdã...
Z górë cëchò, w dole chrãszczy
I zazerac chce do bótów
Wiater szwatołkama krãcy
Méster òd tuńcowëch mióńków...
Lubiã jic bez sniezną dòkã
Tak przed siebie, bez wzëraniò
Czej malëje w lëfce ropa
Biôté znaczy zapitaniò...

Chwaszczëno, 14 stëcznika 2024 rokù, gòdz. 7.29 p.p.

7 (Bùrczk)

Januszkù, bùrczi cě w brzuskù?
 Je bënë jaczé stwòrzenié?
 Òdeckłi nen, co bét żużkòł
 A wżàłò gò na mręczenié?
 A mòże jes brzèchòmówcã,
 Co zaczął swòjã àudicjã
 Jes nadòł z żòłądka sta słów
 I nie zadrężàłò lico...
 Gléń mòłã chlebë miòdny
 Leno mò zjadłé òd rena
 Jak wilczã je dzeckò gòdné –
 To pewnò bùrczków przèczëna!

Gdiniò-Dąbrowa, 16 stëcznika 2024 rokù, gòdz. 4.35 p.p.

8 (Bùwrónk)

Chcemë ùlëmic bùwrónka!
 Të brzèch kùglòsz a jò głowã!
 Pòdobny do wùje Rómka
 Jesz mù wsadzã mùcã z tołã...
 Knapczi z czòrnistèch wãgliczków
 Wcësna w nosa mòł piotrèszkã
 Òkùlòrë czòrné, chińszcë
 Jesz z òbùcò cos wëmëslã...
 Witro pùdzemë paradno
 Z biòłim drèchã na zabawã
 Cobë rôd do stołu sadnãc –
 Dze młodzowi kùch a kawa...

Kòsòkòwò, 17 stëcznika 2024 rokù, gòdz. 5.01 p.p.

9 (Czikùtka)

Czik-czik! Zabòłało! Ała!
 Mój brzuszki jak òdżerk wësadzył
 Do te cos z gãbë règnã w swiat
 To le czikùtka! Nick wiãcy...
 Chòc piérwi ba z tegò strachù
 Òd z flaczków strzélzeniò: pùf-pòf
 Të sã co zëmnégò napił
 A flot bez pòpicò co zjòdł...
 Wstëmnijczkòj na chwilã tchnienié
 Szluknij sobie z zatchtìm nosã
 Czikùtka òst' nie wspòmniénim
 Jakno w pòtnié renò rosa...

Chwaszczëno, 5 gromicznika 2024 rokù, gòdz. 4.28 p.p.

10 (Pùrcle)

Żdają na głódnégò, słódczé
 Te nôsmaczniészé, te z róžã
 Lukrã pòòblóné miodnym –
 Bruné na blasze sã gruždžã...
 Pòchnã kaloriama szczescò
 Grzészno sã lëmiã do pòlców
 Ach, tak bëm chcała ju zjesc je
 A jesz je na stole mòltëch...
 Jeden, i drëdżi, i sòdmi
 Pòznają drogã bez flaczczi
 Wnetkã pòst bãdze, tej schùdnã
 Jastrowé czekają smaczczì...

Chwaszczëno, 8 gromicznika 2024 rokù, gòdz. 5.41 d.p.

Justina Pranszke

Nie(rozsądny) òseł

Latné ferie... – nôpiäkniészi czas w roku. Słunuszkò mòcno grzeje, a swiat roji sã òd farwnëch kwiótków. Z wakacjów ceszą sã dozdrzeniałi – bò mają tedë wicy wòlnégò z robòtë, a snòżò pògòda zachäcywò do òdpòcziwaniò na swięzim lëfce. Z wakacjów ceszą sã mòcno dzòtłci. Chòc kąsk mòżna tedë zabaczëc ò szkòle, a jigrë bùten szmakają czësto jinaczi jak te w zamkłëch chëczach. Nòbarzi równak z latnëch feriwòw ceszi sã Jónk, a swòje wakacje chcòł róż zatrëmac na dżëzi... – na wiedno.

Tegò roku Jónk razã ze starszima pòjachòł nad wòdã... i nie bëła to bële jakò wòda! Bëł to Bòłt! Knòp miòł leżnosc pierszi róż òbaczëc ten wòrtny dzël Kaszëb. Òb codzën Jónk mieszkò we wiòldzim miesce dzes w górach, tej mòł nadmòrszi zemi je jemù czësto cëzy. Jónk chòdzy do drëdzi klasë i je baro dobrim ùczniã. Szkòlny czãsto chwòli knòpa. Nic dzywnégò – Jónk rozmieje ju rechòwac, czëtac, pisac i malowac, ale rozmieje téz bëlno sã zachòwëwac. Jegò starszi sã tej z niego mòcno bùszny. Knòp lubi chòdzëc do szkòłë i nie przeszkòdzò mù nawetka to wczasné wstòjanié. Mò swòjich drëchów, z chtërnyma sã bawi òb czas przerwów i swój ùlédóny nòrcëk, w chtërnym czëtiwò wcyg nowé ksążczy ò nôwiãkszych bùdowlach swiata. Jónk chcòłbë czedës taczë zbùdowac. Ju terò robi w szkòle wiele projektów z plastikòwëch klocków, a doma z drzewianëch òd starka. Dzãka wakacjóm nad mòrzã pòznòł òn architekturã dównëch Kaszëb.

Tatk miòł zaplanowóné piãc dniów rozmajitëch rozegracjów, z chtërnëch mëma do kùńca nie bëła zadowòlonò. Òna

wòlałabë całima dniami lezec na ceptim piòsku i słëchac szëmòtu mòrszczich wałòw. Jankòwi bëło dëcht równo, co mądà robic – wszëtkò tu bëło dlò niego nowé i cekawé – chòc ùdba z piòskã wëdòwa mù sã nôlepszo. Piòskòwnica przë chëczach Jónka nie dówò teli mòzłëwòsców. Na sztrądze mògł òn bùdowac dładzë sznurë bùdinków i bùdinòszków. Tak téz Jónk stòł sã nôlepszim bùdowlańcã tëch wakacjów, a bënëmni w òczach tatka, chtëren naròbił mù wiele òdjimków. Mëmka dërch gòdiwa cos ò jaczi kliszë, (co nibë zarò mia sã wëbrëkòwac abò pãknąc), ale Jónk nick z tegò nie rozmiòł. Nie czuł jesz taczich pòzwów – pò pròwdze dozdrzeniałëch nieròz cãżkò rozmiòc. Tak téz dzën za dniã, zómk za zómkã, òdjimk za òdjimkã tatka i – wëstëchóny przez mëmkã – szëmòt za szëmòtã snòżò mijòł, jaż przëszedł nen nògòrszi, bò òstatny dzën wakacjów nad Bòłtã. Pòstãpnégò dnia reno mielë jachac pòd dodóm, temù téz w ten slédny wieczór Jónk ùdbòł so òdżëgnac sã z mòrzã i rëszil na szpacérã pò brzegù. Czej tak przechòdòł kòl wòdë, dozdrzòł cos ò nieznonym mù donëchczas wëdzratkù. Nòprzòd nie pomëslòł nawetka, bë to pòdniesc, le czej nieznony mù kam zamërgòł widã, knòp sã zatrzmòł, chwëcył gò do rãczy i schòwòł do taszë. Wzërajacë na mòrszi kròjmalënk, coròz barzi zòł mù bëło òpùszczac Kaszëbë. Wtim przëszła mù do głowë takò ùdbã: – A żebë tak miec dżëzi wakacje abò òstac tu na wiedno?

Jónk zaczął biegac przez piòszi i grzëpë tak dalek, jaż stracył z widu hotel, w jaczim sã zatrzyma jegò familiò. Zrobiò sã ju napròwdã cemno, a na niebie miast jasnëch i ceptëch

parmieni słuńca, pòjòwiało sã coròz wicy gwioźdzów. Jónk przësdòł na zemiã, bë pòmëslëc so, co dali, tak bë zjisca sã jegò ùdba, równak tej pòdeszła do niego dzywnò pòstacjò. Òblokò bëta dosc smiészno. Mia pòdzarté bùksë, ò wiele za krótczé, dłudzé stréfle i stòré kùrpë, a na wiérzchù mańtel. Ji głowa zarosło bëta dłudżima klatama, a na gãbie mia... szeroczi ùsmiëwk.

– Witòj. Jem Dëch Lelek.

Knòp sã przestrasził i czësto ju zwątpił, czë jegò ùdba bëta tak dobrò, jak mù sã wëdòwalo. Chùtkò sygnął do taszë pò telefón. Wtim przëbòczył so, że mòbilka òsta w jizbie, a miast tegò w taszë miòł blòs nalazłi rëchli kam. Jónk chcòł ùcekac. Le jak? Dze? Nie wiedzòł, w jaką rëszëc starnã, a wkòł robiło sã wcyg cemno, cemni... coròz cemni!

– To są mòji pòddóny – wskòzòł Lelek pòlcã na ùkòzci schòwóné dzes dali, dze widzec bëło blòs jich mërgajacé òczë.

– Czas, zëbë i të nim òstòł – cygnął dali dzywny stwór.

– Jò?! Alle jjjak? – zajknął sã przelãkli knòp.

– Tam za tim lasã i grzëpã je mòje Królestwò Głëpòtë. Razã ze mnã przebiwają tam wszëtcë ti, co nie chcą sã ùczëc abò nierozëmno sã zachòwiwają. Të ùcekł òd starszych bez jich wiedzë – nòlëżisz teròzka do mie! Jes głupi jak òseł! – rozësmiòł sa Dëch.

Knòp tak sã wërzasł, że jaż z òczów wëleca mù łza, a ta spadła prosto na nalazłi rëchli kam, jaczi Jónk trzimòł w rãce. Wtim zrobiło sã jakòs jasno – z malinczëgò kama wëlòżł wiòldzi bruno-apfelzynowi wid, chtëren pòchłonał Leleka i jegò towarzëstwò, a tej znòwù nasto cemnosc. Wid wëgasł, a czas jakbë sã zatrzmòł. Jónk sedzòł wëptoszony na placu i nijak ni mógł sã nawetka rëszëc. Z daleka bëło czëc syrenë, a pò sztòce nadjacha pòlicjò. Z àutoła wëskòcza wëlãklò mëma z tatką.

– Dżë të łazysz? Co cë do głowë przëszło?! Jónk przëtulił sã do mëmë i rzekł:

– Jò chcòł tu òstac na wiedzno. Miec dżëzi wakacje, a tej przëszedł nen Dëch...

– Jaczi dëch? – zadzëwòwa sã mëma.

– Dëch Lelek, gòdòł, że bierze tëch, co nierozsãdno mësłã, a jò ùcekł i temù òn mie tëż chcòł wżac!

– Në dobrze, ju dobrze... – rzekła mëma, jakbë niedowierzajacë dzeckù.

– Òd strachù w głowie roją sã rozmajité głëpòtë – rzekła, a tej chwëca synka za rãkã i wròcëłë do hotelowi jizbë. Czej ju wszëtcë leglë do łòzka, Jónk ni mógł ùsnãc. Wzëròł na kam i rozmisłòł ò tim, co rzekł Lelek.

– Mëmko! Mëmko! – wòłòł.

– A të jesz nie spisż?

– Czë jò jem głupi?

– Co? Skãdkaż to pitanië?

– Ten Dëch rzekł, że jem głupi jak òseł.

– Wiësz, ni ma głupëch lëdzy ani zwierzãtów. Są blòs niemãdrë zachòwania abò słowa, ale nikògò ni mòżna nazewac głupim! To je baro krziwdzacë... i nijak miłë. Zdrzë – òseł tak pò pròwdze je baro mãdrim zwiërzã, a lëdze gòdiwają, że je głupi... Tak samò të – jes baro mãdrim dzeckã, a jeżlë chtos pòwië, że jes głupi, rzecze niepròwdã. To, że chtos cos lëchò robi, jinaczi wëdzdzi abò gòdò, nie znaczi, że mòżna gò tak brzëdkò nazewac. Pamiãtòj, zëbë i të nikòmù taczì krziwdë nie robił – miast gadac głupi, rzeczë nierozsãdny. A terò biòj spac. Dobri nocë.

Òb czas wakacjów na Kaszëbach Jónk pòznòł dëcha, chtëren ju òd wiele lat namòwiò lëdzy do niemãdrëch rzeczi. Jónk ju nigdë wiãcy nie òddaliwòł sã òd starszych bez jich wiedzë – wië, że taczë zachòwanië je nierozsãdné i baro niebezpieczné. Wierzi, że ju nigdë nie spòtkò Leleka, bò òd tamtëgò czasu nosy przë se nen magiczny kam, chtëren gò przed nim ùretòł. Chto wië, co jesz skriwò w se nen kaszëbsczi skòrb... i nawetka jeżlë swòjã mòc mdze miòł w spikù, to na gwës mdze przëbòcziwòł ò kaszëbsczim mòrzu. A czë të wiësz, co to bël za kam? Jak òn sã zwie? Mòże i të nalëżesz gò westrzód piòsków òb czas latny wanodżi.

Mateusz Radzejewski

Jak ksądz Jón ze Starzna trzë diôbłë wënëkôł

Na najich Nordowëch Kaszëbach lëdze, dzëń kòle dnia, rozpòwiôdalë so dzëwé pòwiôstczë ò mòrach, wieszczich, ùkôzkach, rozmajitëch pùrtkach, a ò dëszach na pòkùce. Ùszë starzińszëgò Ksądza probòszcza dosc ju bëłë ùmãczoné lëdzczim ùtrapienim. Kò widzelë tak dzecë, jak stòri, co Ksądz Jón diôbłóm szëkòwòł, czedë kanął taczim dobrim lëdzóm w chëczach – to dało trzecą wòjnã abò ë czwiòrtą do grëpë z òstatną.

A w Starznie diôbłë bëłë trzë: Dëtuszk – nòstarszi, zatacony w dëlach karczmòwëch dwiérzi, chwaczci Pùjka, co chòdzył cëchò za brutkama, czëj na zymkù ceplësi dzëń dówòł leznosc krótszëgò òbleczënkù ë mòłi Spiczka, co sedzòł na kòscelnym zwònie. Wszëtczë òne mòc tracëłë, czëj Ksądz Jegòmòsc pò Starznie szpacérã chòdzył czë chòc aùtoã przejachòł, abò le ò swòjich kòchónëch dzecach pòmëslòł – a mësłòł wcyg, òd pòrénkù do nocë. Ni miałë tej ne trzë przegrzechë hewò ani czasu, ani mòcë wëlezc na kùszenié. Nocama wòłalë do jinszych biésów ò pòmòc – ale nawetka pò zòpadze złotégò sùnòszka, Ksądz probòszcz brewiòrz òdmòwiającë, nie dówòł jima pòkù.

Jo, swiãtò, chòc drãgò bëła to pròca na chwałã Bòga ë na lëdzczë bezpiek. Le mùsi rzec, że nie bëła to pròca samégò le Ksądza. Dłudzé procesje Swiãtëch Pańszich sã przë nim ùstòwiałë wiedno, czëj chwòtòł w pòlce rózańc, a prosył ò wespółòżenié Matinkã Bòżã. Biòłë dëchë lòtałë pò cati Nordze, ale lëdze

widzelë blós płòtczë z brzadowëch bómów, co zybałë sã na wietrze. W mòłëch ë wiòldzich kaszëbszczich wsach, w Pùckù, w samim Gduńskù, a téz w Miesce, dze òd lat ju Ksądza znalë, tam wszãdze gwësne bëło to, że òn, Ksądz Jón, widzòł wicy.

Pò sztërzëch stronach negò piãknégò, chòc biédnégò swiata wiedno widzec bëło redosc na wëkrëwionëch mùniach diôbłów, czëj młodi pòd kòscołã sòdalë, cygarete wëcygającë, abò czëj zëniãli chłopi pò czile latach szlë òd swòjich biãków rut, a nòbarzi, czëj matczë z dzecama chlëchałë za tatka, jaczich zli dëch w gòrzòłce topił. I kòl naju, na piãknëch Kaszëbach, tak biwało, blós w Starznie, ù Swiãtégò Michała, bëło tak, jakbë pòd bòszcim szorëma.

Ùradzëlë wnet pieczelnicë, zëbë jak nòrëchli Ksądza abò ùsmiercëc, abò jesz lepi – na swój czòrny òrt przerobic. „Doch zòden jinszi człowiek ni mòże miec taczë wiarë jak Nen, co sã sztërdzescë dni ë nocy nama nie pòddòł!” – tak pòwiôdòł nòwiãksi z czòrtów ë zanëkòł wszëtczë pùrtczë do robòtë. Sóm sòdł na piéckù i rozmësziwòł, jakã chòrosc czë jinszą słabòsc na starzińszëgò Ksądza sprowadzëc. Ròz za razã rozmajitë klãtwë ë bluznierstwa bùchałë mù z gãbë, jak ze smòlnégò gròpa. Naròz wstòł a rzekł do se: „A czëjbë òn tak ròz zabël sã pòmòdlëc? Doch lëdze, to blós lëdze, a zabëc mògã, chòcbë ò swòjich starkach na smãtòrzach”. Tak so téz ùdbòł, a wësłòł nòmiészã z nëch nògòrszich psotów do ksądzewi jizdebci, zëbë òna nen Jegò ròzanc tak schòwała, dze

bë nìcht jegò nalezc nie bét w sztãdze, jaż pò kùnc swiata.

Wczas reno wstòł Ksądz probòszcz, ùmit sã chùtuskò è òblòk w ancuch, kò tegò dnia mùszòł jachac do Pùcka, do doktora. Nie jòdt è nie pił nick, bò krew mù mielè zbadac. Òrganysta ju źdòł za nim w àuce pòd kòscotã, a Ksãdza jak nie bëło, tak nie bëło. Kò òn ju dównò wèlòł z chëczy na pòdwòrzé, le cos jemù nie dówãło pòkù. Maklòł sã pò taszach è nigdzie ni mógl nalezc swòjégò rózańca. Czej włòł nazòd bënë w chëcz, pòtkòł na trapach nëch trzech, bëlno mù znónëch, bracyków z czòrtowsczegò zòkònu. Krzëwił sã Dëtuszk, wëcygniony z dëlów, czejbë wstòł z zarkù, zòs mòłi Spiczek tak skòczil z òkna kòscòtka, że jaż sã zwòn zatrząst è wëbił òstrim glosã, jakbë kògòs slédną gòdzënë. Za nima stojòł smiejący sã szëkòwny Pùjka, wëpòchniali jak bëniel na wrëje, kò wëzdrzòł fòrsz jak pón młodi. Nie bëła to równak pòcha lesnëch majewników, a głãbòk w òczach miòł òn zataconã czëstã łëz.

Przëpadłë tej do Ksãdza ne trzë diòchtë è rëczã jakno lwë: „Za te mãczy! Pòzdòj le! Bãdziesz cerpiòł chòrobë! Na strëmiannëch zwònów zwãczy dostóniemë ce do zemie!” Ksądz wiedno miòł pòd sercã nen rózańc, co dëszã i cało mù retòł, a ten jeden ròz gò ni miòł. Zadzëwòwòł sã baro, ale nie wërzasł. „Prëcz!” – zawrzeszczòł, ale ùkòzchi nijak nie chcałë gò pùscëc dali. Zmówil tedë ze spòkójnym sercã pòcérz do swiãtëch

janiòtów è ùprosył Pana Jezësa, cobë jegò cërpientië przëjął do se. „Jakò mò bëc w niebie – niech sã stónie tu na zemie”. – wëszeptòł w dëszë. Naròz w grzëmòce zstãpił z wësoka Archaniòł Michòł è przetrãcył karczi ùrzasłim diòchtóm. Ùceklë zarò we wiòldzim strachù, a zatacëłë sã kòzden w swòjim placu, dze òdtãd sedzãłë sztël, wiedzãcë, że mòdlëtwa Ksãdza Jana jich w kùncu dosygnie.

A marniatë pòmãlë w nëch swòjich krëjówkach, bò Ksądz Jegòmosc, chòc baro schòrzałi wcyg sã mòdlił, a òddóny bét lëdzóm jak òjc. Nizòden z trzech diòbtów mòcë ni miòł, bë dokazëwac, bò do te nad chòrim Janã starzã trzimałë janiòtchi, co sedzãłë na mòdrëch niezabòtkach przë figùrce Matczy Bòszi.

Zòs nen cëdówny rózańc, chtëren miòł bëc zatacony pò kùnc swiata, pò trzech dniach nalòł sã sòm. Wisòł hewò w ògrodze, na mòłi bómie, co łiskała nowim zëcym młodëch, zelonëch lëstkwów. A skąd òn tam? A chtò gò nalòł? Piãknò je wiarë krëjamnota...

Jednégò rokù, czej zymk zòs sã bùyzył, czasu Ksãdza Jana na tim swiece bëło ju kùnc. Swiãti Michòł w pòdzãce za Jegò zemską starzã przë bòszcim gbùrstwie, na lubòtnëch Kaszëbach, sòm òtemkł Ksãdzu pòrtã do rajsczi kròjnjë.

A co lëdze? Kò jak to lëdze, jak za zëcégò do Jana pò radã szlë, tak è dali wcyg chòdzã...

Kristina Léwna

Smòka trzeba zabic!

Dzél 2

Wala môchnã rãkã. Włozëła wticzkã w gniôzdkò. Telewizór zamrëgòł. Bëło ju pò „Familiadze”.

– To ju sã skùnczëło! – z żalotã rzekła Bieszkòwò. – Mùszã żdac do drëdżégò wtórkù. Òbezdrza so terò cos jinszégò. Czë të bë mie zrobila arbatã? Zrób miãtowã, ta tak fejn gasy pragnienié. Wez z tegò pùdelka, co je kùpioné w aptéce, a nié w żódnym krómie. Wala lazła do kùchnie. „Parchatò dzéra” zarò jã przëwita darmòzjadztwã i niszczotnictwã. Doda jesz, że ji chłop, Sylwò, na wszëtczych robic nie mdze, że trzeba dokładac do żëcò.

– Że co të rzekła?! – wrzasnãła Wala – że nibë jemù tu, do ti kluzë, jesz trzeba dac dëtcki? A nibë za co? Òpòł më so same z mùtrã żorgómë, jedzenié téż, za prąd pòłowã dostòwòsz. Tej, co jesz të bë chca? Mòże za lëft, chtërnym tu òddichómë, jak na wczasach placu sã za klimaticzné, tak mòże i tu? Ale tu zdrë, co je wkól lóz? Jaczi syf! Wszëtkò stòré i zniszczoné. Dobrze, że wa ni môta dzecy, bò bë wama je spòlëznòwò òpieka wżã!

– Chto chce żëc, ten mùszë placëc! – rzekła „parchatò dzéra” i swòje jarchòlenié przeniosła w drëdżi kùrc chëczów, tam dze òna i ji chłop sã wiedno ùkriwalë. Tam czëła sã jesz barzi bùsznò a pewnò swégò, bò wiedza, że Wala nie włëze w ji jizbë.

Nym czasã na pòdwòrzë wjachalo fejn, czòrné àuto. Wësòd z niego pòstawny chłop. Przez òkno bëło widzec, że w pòjezdze jesz chtos sedzy, ale ten nie wëlòz, le bëłno czikrëje na chëcze.

Wala òtemkła dwiërże i zaniemówila, bò to bël ji stòri kawalér, chtëren miòł sprawã i ò pògòdanié prosy.

– Pòj dali! – rzekła bialka i pòkòza rãkã jizbã. Zarò téż sã òdezwa stòrò Bieszkòwò, co szczekanié tuszka czëła i bëła czekawò, chtò to je przëlazli.

– Mómë gòsca! – òznajmila letkò Wala, ale serce w ni walëło, jakbë chcalo sã wërwac z piersów. W gardle pòczëła sëchòsc i bëlabë so pòpila ny miãtowi arbatë, blòs ta bëła jesz za ceplò. Nie chca sã òparzëc. Pòstawila taskã na stól i przelkła slëną. Pòtemù wskòza na chłopa, żebë so sòd. Sòd na ten sóm stòlk co czedës sprzed dwadzesce lat. Kòł tegò samégò stolë, zniszczonégò i òbdzartégò, na chtërnym nie bëło ju żódný farwë ani pòliskù swiòdzczącégò ò nowòscë. Zasroma sã Wala taczim stanã rzeczi. Swòją nãdzą, co jã w jizbie trzimò òd tëli lat. Tim, że nick sã nie zmienilo w ji chëczach, jakbë czas sã tam zascyg, blòs òna sa pòsënã w latach i tëli. Czëła, że sã robi czerwionò na skarniach, że pieką jã òd wstëdë, co na niã naszed. Sadła téż kòł stolë i zabédowa arbatã. Gòsc pòdzãkòwòł, rzek, że sã spieszi, że mòże jinszim razã i zarò przeszed do sprawë. Gòdòł ò jich sënje, że mò dwadzesce dwa lata, że jemù pòmògò w firmie, że wszëtkò bëło z nim dobrze, jaż do òstatny niedzielë, czej zaczął szëmarzec i gadac rzeczë òd rzeczë.

– Wpòd w psychòzã. Òdnëkiwòł rãkamë dërch jaczës pòstacje, co mù nibë mielë zagrazac, ale më nikògò nie widzelë, blòs òn! A przë tim wrzeszczòł. Wrzeszczòł tak przerazlëwie, jakbë to nie bël jegò glos, jakbë w nim sedzòł chtos jinszi. Nawetka nié człowiek, bò ten nie je w stanie sã na taczë dzercë zebrac, ale zwierzã. Jo, zwierzã! Nie

Ódj. Tatyana Gladskih (Adobe Stock)

pòznòwòl nas, le blós sa bòjòl. Bòjòl ò swòje žécé. Widzòl, jak chcą gò ùprowadzéc, jak strzélają do niego..., to bëło straszné! – skùńczil chłop i òcarl rãkã lzã, co mù sã zakrãcëla w òkù.

– Pòstarzòl sã pèrznã – pòmëslëla Wala i dali z wiòlgã czekawòscã slëcha tegò, co mò do pòwiedzieniò. – Pòstarzòl sã, bò lza zatrzyma sã w bròdzde kòl òka i blós sobie dobrze znónym szpurã pòmkle pò twarzë, žebë zdzinãc w biòlëchnym kòlnierzù jegò kòszlë. Tak fejn a równo wëplatonówny, na chtërny nie bëło zòdngò òbramieniégò òd pòtë, nick. Czëstò, biòlëchnò a swiëzò kòszla. Czëc téz bëło, że je w dobrim pùlwrze wëprónò, bò pòcha roznòsza sã pò cali jizbie, lagòdno gilga nos i to bëło baro przëjemné.

Widzòl sã Wali ten ji ùszli kawalér i terò nawetka jesz barzi jak czedës. Stòl sã z niego pròwdzëwi chłop. Mòcny i bëstri. Co òna bë da, žebë bëc jegò bialkã? – Òj! – letkò wzdichnã i tu padlo pitanié, czë sã chtos ze stronë Walë na glowã léczil?

– Dochterzë gò w szpitalu trzymają i pitają. Pò to jò tu przëjachòl! – dodòl.

– Jò nié, ale mòja bratowò „parchatò dzëra” ta je mést chòrò i to fest! – wëpòlëla, bò chca sã ze wszëtczima pòdzëlëc swòjim ùtrapieniem, jaczé ji „parchatò dzëra” kòzdegò dnia dostarczëwa. To miało ji ùlżëc: rzec kòzdemù, cëzëmù, krewnémù, calémù

swiatu, że taczi parch tu w tëch chëczach žëje i ji, Wali, dërch robi na psotã.

– Bratowò sã nie liczi! Gadòj, jak wiësz i nie lžë! Tëli të mózesz dlò mie zrobic!

– Pòj! – rzekla Wala do mùtrë. – Pòj, a gadòj jak na spòwiedzy! Pitanié të doch czëla!

– Kò më jesmë zdrów! – òdpòwiedza Bieszkòwò. – Kòl nas chòrëch nie bëło! To mdze mést z waji stronë!

Chłop sã pòdniós i rëszil do àuta. Òstawil jesz na òdchòdnym swòj numer mòbilczy na òkajã, jakbë sã jima cos przëpòmnaò. Wala òdprowadzëla gò na trapë i zòcza, że tam czekają na niego bialka i dwòje fòrsz dzëwczãtk, wnet dzëwczãt abò ju bialków. Wszëtczé fejn ùczosónë, zadbónë, cerplëwò gnëbalë w swòjich mòbilach. Dzëwczãta mòglë miec ju kòl piãtnòsce lat, a jegò bialka? I tu Wala sã jesz dokladni ji przëzdrza. Òdzëgnëwa jich swòjim wezdrzenim jaż do bramë, žebë jak nòwicy zapamiãtac. Pòzni to sobie zlozi i mdze docëka òdpòwiedzë.

– A cotka Zefa, nie bëla chòrò na glowã? – zapita Wala Bieszczënë, czëj ju òstelë same.

– Bò cos mie tak prawie switò, że të dërch ò tim gòda; że mie sã móze tak jak Zefie na mùsk rzëcëc, jak jò bëla w cãzi.

– Jò nick nie pamiãtajã! Jò jem stòrò!

– Ale tegò sã nie zabiwò. To są sprawë, co zapòdają w glowã! To znaczi, że të zòs lžesz!

– rzekla Wala do stòri i zaùważëla, że pòd

dwiéramë sã chtos przesuwô, bò ceniô sã pò jizbie kladla.

– „Dzéra parchatô” pòdsłëchùje! – dristno przemówila Wala i zarô ceniô zdzinã.

– Czekawi diôblin! Dzéra wlochato! Ôwôd! Pùrtk jeden niezaspòkòjony, co to dërch za jinszimë sã czerëje, żebë blós swòjich sprów nie widzec! Falszëwô kùna i tël! Swinia na dwóch nogach!... – niosło sã pò chëczach wadzenié.

Czej Wala ju wëwrzeszcza całą swòjã nimòc, zôs pita stôri ò chòrëch na glowã, nerwë i òglowò w jich rodzëznie.

– Nie wiém i nie pamiãtajã! – tak samò òdrzëkla Bieszczëno.

– Trzeba mù pòmòc rozrzeszëc tã jigrã! Chòc tëlì mózesz dlô niegò zrobic! Dobrze sã zachòwôl; knôpa przëjãl, wëchòwôl i terò dôwò mù robòtã... To je, wedle ce, malo? – spita rozżalonò bialka. – Co jesz tã bë chca za przëznanié sã, że smòk tu je!

– Jô cë ju rôz rzëkla, że nie widzã zódnégò smòka! – dërno òdpicha òdpòwiédz Bieszczëno, co wiedno ùchòdzëla za chitrułã i miglanca. – Nie mączëta mie ju! Móm dosc wajich sprów! Zajmijta sã sobã sami, a mie dôjta pòkù! Jô chcã spòkójno dozëc do smiercë!

– Spòkójno! – pòdkòrbia ji bialka. Spòkójno! Jô cë dóm spòkójno! Zazwòniã terò pò krewnëch i mdã gòda, w czim rzec! – òznajmila i chwòca telefon. Mdã zwònia do wszëtczich, co le blós móm jich numer, jaż nalëzã òdpòwiédz! Nòprzód knypsna „Wùja Paùel”.

– Co za sromòta! Dôj doch pòkù! Pò cëzëch lëdzach mdzesz nasze jiwre òbnòsza! Kò òni doch nick nie wiedzã! – lamentowa stòrò i zarò szła w drëdżi kùnc so sadnãc, bò to nie bëło na ji nerwë.

– Jo, co je? – òdezwoł sã glos w mòbilce. – Chto zwòni? – pitanié bëło malo wërazné, czëc, że so miôl përzna wëpitë, tej gòdka bëła gladzëchnò i do rzeczë.

Wùja wëklarowôl wszëtkò i ò cotce Zefie, co to sostrã jich òjca bëła, że w Kòcbòrowie

ùmarla, że zamklò przez wikszosc swòjégò żëcò bëła, bò dërch dzes jima ùcëka. Wëdòwalo ji sã, że mùszi do Americzi rëgnãc, że tam na niã czekają. – Tak téz nie bëło jinszi radë, jak jã kòl nëch wariatów zamknãc! – skwitowôl Paùel i cygnãl dali, że to nie bël òdòsobniony przëtròfk, bò pózni, kòl Mòrcëna, to je brata Walinégò òjca, téz sã dzewùs ùrodzyl, co miôl schizofreniã. Bël w szpitalu zasparowóny, ale jakòs z tegò wëszed, a móze i nié, ale tegò nicht nie wié, bò sã to wszëtkò tajemno trzimò. Sromòta sã z tim òbnaszac. Bëła jesz jedna Anka ze stronë tatka, czësto krótkò krewnò, przërodnio sostra pò tim samim òjcu. Chòrowa dlugò. Stòri jã nòprzód w kòmòrze trzimalë, mëslelë, że to minie, ale to samò nie chcalo z ni wëlezc. W szlejrze pò lãkach tuńcowa, bò ji sã wëdòwalo, że je pani mlodò, co zarò mò wieselé. Jak ji nen szlejer zerwalë, tej òna tak krzëcza, że jaż zòl bëło na to wzerac. – Mieszkò na Czòrnym! – dodòl. – Nie wiém, w jaczim je terò stanie, ale móze tã sã dowiesz czegò wicy – i sã rozlãczil.

Wala zarò da beszët swòjémù ùszlémù kawalérowi i mù rzëkla, co i jak. Czej to gòda, wëdbrazëla so nã Ankã, Ankã w wieselnym szlejrze i jakòs tak smùtno ji sã zrobilo, bò widza, że na bialka mò ji twòrz. Twòrz Walë, Walë co nigdë wieselnégò szlejera ni mia, a tamta chòc so gò sama wremia i czekawé, dze bëła w nëch swòjich tuńcach na lãce? Ten pòdzãkòwôl i jesz zabédowôl, czë chcabë sã spòtkac ze swòjim sënã? – Wòjti mò miono – dodòl.

– Nié baro, bò co jô dlô niegò jem? Kò nic! Nic nie znaczą! Nie mdã jemù w lepie jesz barzi miésza! To mù nie je terò pòtrzëbné! Trzeba mù spòkòju i radë szëcac! – òdpòwiédza. Chca jesz przeprosëc, ale w mòbilce ju blós bël glëchi zwãk: piiiiiip, piiiiiip...

– Tegò smòka më nie zabijemë w tim rokù! – scwierdza sëmiennò Wala i z wiòlgã żalotã wezdza na stòrã Bieszczënã, co dlô ùspòkòjeniégò nerwów przëgriza kùszci.

Mateusz Szuba

Krótkô historiô o pôleniu

Pierszi rôz zacygnął sã przë smietnikach kòl szkòtë. Na zôczątkù czestowôł sã òd jinëch, a nawetka kómplowôł sã z niechtërnyma blós z ti przëczënë.

Wnetkã pòtim nadeszłë òsmënôstë ùrodzëznë i Sztëfón mógł ju sóm kùpiwac cygaretë za dëtczï, chtërne bët zarobił w wakacje. Terô òn czestowôł drëchów.

Przed stodniówką kùrził jak smòk. Nawetka w walãtinczi, przed schòdzką z Mileną ni mógł sã pòwstrzëmac. Dlôte pòdarënk dlô miłczï – môłi pluszewi miedwiédzk – wërazno brzëdkò pòchnął. Ùkòchónò pòprosëła Sztëfana, żebë chòcò na impreze òdpùszył, bo nie bãdze tańcowãła ze smierdzącym mùlkã.

Krótkò przed switã, czej wszëtccë maturziscë skòkelë w ritm disco, Sztëfón z Mileną pòdeszłë do wëchòwòwcë i jegò białczï,

chtërny gòdelë i téz dimkòwelë za bùdinkã. Mòzëmë sã przëtãczëc? – zapitòł sã bëniel. Milena, a gwësno i szkòlny, mëslelë, że knòp chcòł pògadac. Timczasã Sztëfón, czej leno pòczuł tobaczny dim, wëjimòł Marlboro i zakùrził.

Nigdë nie zabòcził òbùrzony mùnie chłopa. Në i tegò, jak dzëwczã òdwrócëto sã plecama i do kùńca zòbawë ju z nim nie zatańcowãła. Cuszã midzë nim a Mileną próbòwòł zagłëszëc nowima markama cygaretów, krajowëch i zagrańcnëch. W kùńcu ùdało sã jemù pògadac z miłką, chtërna ze smùtnym zdrokã mówiła ùkòchónémù:

Mie je to równo. Pòmësl leno ò swòjim zdrowiu.

Në i Sztëfón przestòł dimkòwac. Przënòmni w ji bëtnoscë.

Niedługò pòzni Mëma knòpa nalazła

Camele w jegò kabòce. Pòwòżno tej z nim pògòdała. Sztefòn cziwòł głowã, czej słèchòł argùmentów, jak to pòleniè je szkòdlëwé i kòsztowné. Przèpòmniãła mù, że jegò ópa ùmarł na reka płèców.

„Dobrze. Leno jò jem dorosłi” – kwitowòł pò cészku. Równak pòstanowił barzi ùkrëwac sã z nòłogã i żwac gumè.

Ti sami nocè przèszlè do niegò w spiku starka i ópa. Zajiscony mówilè córecznikòwi, że nie dôwelè mù dètków na cygaretè. I nie chcą, żebè skròcòł sobie żècé. Ókróm tegò starèszka trzymała pluszewégò miedwièdzka, chtèrnégò swòjorãczno ùszèła dlò mòtégò Sztefana.

Pò gwòłtownym przebùdzeniu, z nerwów spòlił dwie cygaretè przè òtemklim òknie. A pò pròwdze niecafé dwie, bo zmerkòł, że Mëma, chtèrna spała za scanã, mò ùchilonã lukã.

Òd tegò czasu wiedzòł, że mòże spòkójno dimkòwac blòs w karnie drèchów. Przènòmni òni nick nie jãczelè, a nawetka pòpièrelè jegò decyzjã. W sobòtã bël tedè jidzony spòtkac sã z nima na stòrèch fùndamentach kòl banòfù. Równak przèszedł leno Jark. Czedè Sztefòn zakùrził, sã zdzewił, że drèch nie wëcygò swòji paczci.

Cèz cè je? Dze mòsz cygaretè? – zapitòł.

Nie kùrzã. Szkòda dètków i zdrowiégò. Jo jem zmądrzòł!

Tè głupi! – krziknął Sztefòn – Z kim jò terò bãdã dimkòwòł?

Pòzni jesz òdwièdzył Milenã. Ùkòtdało sã midzè nima lepi, òdkãdka chòwòł przè ni cygaretè i mòcni sã parfimòwòł. Zaczãlè òbzerac jakãs kòmèdiã, ale pò chwilè dzéwczã szło do toaletè. Czej Sztefòn òstòł sòm, sygnał dlò pewnosćè pò miñtuzã. Wëjimajãcè rãkã z czeszeni, zahòknął ò paczkã Mòcnèch, chtèrne wësèpałè sã na tèpich.

Rzucył sã na pòdłogã, bè jak nòchùtci pòzbierac cygaretè. Tim barzi, że zeza scanè uczuł zwãk spùszczaniò wòdè. Nerwòwò chwòtòł fèfczi i gniòłł je w dłóniach.

I wtenczas nòrtã òkã dozdrzòł rèch.

Pòdniòsł głowã. Dwièrze do jizbè bèłè zamkłè. Wòda brèzgała w kãpnicè, tedè Milena wcyg tam bèła. Rozezdrzòł sã. Naprocèm łòzka stojało biòrkò zastawioné ekranã. Stronã stojòł regał. Ókróm ksãżków dzéwczã pòstawiło na nim jich wspòlny òdjimk i mòtégò pluszewégò miedwièdzka, chtèrnégò Sztefòn dòł miłce na walãtinczi. Ùzdrzòł, że zabòwka ni miała rozłòzonèch pajów, leno òbjimała nima swòjã głòwkã, chtèrnã w dodòwkù krãcèła!

Sztefòn przecarł òczè. „Czè jò sniã?” – pòmèslòł. Z nerwów òdrèchòwò włòził do gãbè cygaretã.

Tedè miedwièdzk zaczął wëcerac pòwiczczzi òd łzów.

Knòp wëjął fèfkã, wzèròł na niã i wërzucył do smietnika. A zarò pòtemù całą paczkã. Czej Milena weszła do jizbè, niżòdne cygaretè nie òstałè na tèpichu ani w rãkach Sztefana, chtèren sedzòł redosny na zòfie.

Dzèwczã przètulèło sã do ùkòchónégò. Ten pòkòlibòł jã i szepnął:

Wiész, mùszã tobie cos pòwiedzec.

Słèchóm skarbie.

Nawet... mùszã sã przèznac do czegòs...

Sztefòn wezdrzòł na miedwièdzka.

Ùsmièchòł sã.

Dzãkùjã za radè i wspòmògã pisarszczémù karnu „Mafiò Lèterackò”.

Dark Majkòwsczi

PZ PR

Pòstacje:

Pòséc Dawidowsczi z Partii Zrzeszony

Pòséc Joskòwsczi z Partii Robòtników

Lénka – dziewczã z Domòtowa, sostra Adriana, lubòtniczka Partii Zrzeszonèch

Adrión – knòp z Domòtowa, bracyna Léncki, lubòtnik kaszëbszczégò fòkloru

Tatk i Mëmka Léncki i Adriana

Józwa – chłop z Domòtowa

Scena I

Pòliticznò kònwencjò partii PZ (Partii Zrzeszony). Gimnasticznò zala w Domòtowie

Pòséc Dawidowsczi: Òni rządzą ju 10 lat! W tim czasie mają skażoné gòspòdarkã, kùlturã i wòjskò! Co zrobilè dobrze? Nick. To bëłè dwie kadencje tragedii dlò Pòlszi, dlò Kaszëb i dlò Domòtowa.

Józwa: Nie wiém, jak bëło w Pòlsce, ale za wajich czasów w Domòtowie bëło jesz gòrzi. Wa nie dała nama ani dëtka, a młodi lédze ni mielè robòtè.

Je czèc gwizdè. Chtos wrzeszczi:

Zamknij gãbã! Jes òpłacony przez PR!

Józwa: Jò òpłacony? Jò ni móm nick do ùczinkù ani z Partią Robòtników, ani z Partią Zrzeszoną. Gòdóm leno jak je.

Pòséc Dawidowsczi: Znajesz mie Józwa?

Józwa: Òd dziecka. Kò jesmè razã chòdzèlè do jedny klasè.

Pòséc Dawidowsczi: Tej mòżesz mie wierzec. Jak gòdóm, że terò je gòrzi jak czedès, to tak je.

Pòdchòdzy do Józwè i pòdòwò mù rãkã.

Tej co, zgòda? Wierzisz mie?

Józwa: Wierzã, ale...

Pòséc Dawidowsczi (głosno, do mikrofònu): Czèjeta lédze! Nawetka naji nòwiksi procëmnicè mùszą ùznac mòc najich meritoricznèch argùmentów. Chtos jesz chce cos rzeknãc? (*pòkazywò pòlcã na jaczès dziewczã*) Mòże ta młòdò mieszkanka Domòtowa.

Lénka: Jò ni móm wãtpliwòtów. Mďa welowac na Partiã Zrzeszonèch. Widzy mie sã waji program, a Partiò Robòtników je najim niedrèchã. Nògòrszim niedrèchã. Niech żèje PZ! Niech żèje pòséc Dawidowsczi!

Pòséc Dawidowsczi: Dzãka za ten rozëmny głos młodi domòtowiònczi. Jesz chtos chce cos pòwiedzec?

Głos z zalè: Jò, jò!

Pòséc Dawidowsczi: Tè jes pòsécã z Partii Robòtników, a to je zéńdzeniè dlò pòrządnych lédzy!

Pòséc Joskòwsczi: Ale jem z Domòtowa, a nié jak wikszosc tèch lédzy, co jes jich

przewiół aùtobùsã z Pòłczëna, tegò gniòzda waji partii falsziwców.

Pòsèlc Dawidowsczi: Òdbiéróm cë głos. Kùńczimë to zëndzenié. Do ùzdrzeniô kòl welownëch ùrnów.

Czëc ja na zmianã brawa i lëdzy wrzeszczącëch: Niech żëje PZ! Zdròdcë! Herojowie schòdzq z binë.

Scena II

Chëcz. Kòl stołu familiô jé wieczerà.

Mëmka: Bòże przeżegnòj!

Tatk i Adrión: Bóg zapłać!

Lénka: Je XXI wiek, a wa wcyg gòdòta, jak w strzédnëch wiekach. Przez taczich jak wa rząduy nama ta Partiô Robòtników.

Mëmka: Co të pleszczesz, Lénkò? Kò to je leno tradycjò, a më welëjemë na PZ.

Adrión: Abò na nikògò. Jò móm dzes tã pòlitikã.

Lénka: Taczì jak të są nògòrszi. Głupi srela!

Adrión: Sama jes głupò! Dòwòsz są òcëganic i tracysz czas na lëdzy, co mają ce w rzecë.

Lénka: A nie widzysz, co z tim krajã robi PR. Jezlë młodi jich nie wënëkają, to skùńczi są kòl naju demòkracjò i wòlnota. Tegò chcesz?

Adrión: Nie chce mie są z tobã gadac. Mòsz jedzenié, to jédz, a nie pòlitikuj kòl stołu.

Mëmka: Nie sztridëjta są. Pòwiédzta lepi, co tam dobrégò kòl waju?

Lénka: A co mòze bëc dobrégò w państwie rządzonym przez PR. Kò nick.

Mëmka: Ale Lénkò, doch pòlitika to je blòs dzél zëcò. Są jesz drëszë, szkòła, miłota...

Lénka: Na to przinédze czas, jak zmienimë władzã. Jesce widzelë, co piszą w najich ùczbòwnikach? To czëstò propaganda! Niehc są tegò ùczëc. Witro jadã na zëndzenié młodzezówczì PZ do Gdinie. Pòdpiszce mie ùsprawiedlëwienié, bò nie mdã na ùczbach.

Mëmka: Mùszisz chòdzëc do szkòłë. Partiô so dô radã bez cebie.

Tatk: Dòj ji pòkù. Niech òd młodëch lat są ùczì òdpòwiedzalnòtë i spòlëznowi robòtë.

Lénka: Bóg za... Dżãka, tatku.

Lénka òdsuwò talérz i wëchòdò z jizbë.

Adrión: Jò bë téz nie chcòt jic witro do szkòłë. Chcã jic na kòncert.

Tatk: Tëch discopòlowców?

Adrión: Disco polo je pò pòlskù, a jò jidã na kòncert kaszëbsczì. I to je czëstò jinszi zort mùzyczi. Fòlklor. Bãdã Bialczì z Wladislawòwa, Kaszëbczì z Chwaszczëna i taczì jeden Józwa z Pòłczëna.

Tatk: Jes za młodi na taczich òbarchniëlców. Jidz do szkòłë, a jak skùńczisz 18 lat, to mòzesz so nawet załòzëc swòje fòlkloristicznë karno.

Adrión: To nie są òbarchniëlë. To pòwòzny lëdze, co są zrzeszony ze swòjã tradycjã.

Mëmka: Nie òdzewòj są tak do tatka.

Tatk: Më za młodëch lat téz chòdzëlë na kòncertë. Wnenczas bëł mòdny rock, metal, a mëmka nawetka chòdzëta na pankòwë kòncertë. Ale fòlkor? Diò młodégò knòpa? Nié tak jesmë ce wëchòwelë.

Adrión

Rozgòrzony

Tej ni mògã jic?

Tatk: Nié.

Adrión wstòwò i wëchòdzy.

Scena III

W chëczë pòsëlca PZ Dawidowsczégò. Wieczór. Na stole bùdla whisky i dwie sklònczi. Kòl stołu dwùch chłopów: Dawidowsczì i Joskòwsczì – pòsëlca z PR.

Pòsëlca Dawidowsczì: Każì, mùszisz mie pòmòc. Brëkujã dëtków na kampaniã.

Pòsëlca Joskòwsczì

Głòsno są smieje.

Żebë mòcni na mie szkalowac?

Pòsëlca Dawidowsczì: Dòj pòkù. Gòdóm pòwòzno. Kùńczã mie są pierdze. Żelë mie nie wëbierzã do Sejmù, mdze tragediò. Pamiãtòsz, co më so òbiecelë? Jak të bëł w òpòzycji, jò ce wcësnał do trzech nadzorczych radów i jes żył jak król.

Pòsëlca Joskòwsczì: Pamiãtóm, pamiãtóm. Nie òstòwiã cã, Riszku, w biédze. Leno ni móm terò nigdzie wòlnëch placów. Dwa

lata temu të mógł òstac direktorã firmë, co sprzãtò w całim krëzu...

Pòsëlc Dawidowsczi: Dòj pòkù. Nie chcã robic w smiecach.

Pòsëlc Jaskòwsczi: A chto cë kòzòt robic? Të miòt tam zarobic.

Chwilã sedzã sztel. Pijã.

Tak a tak je ju za pòzno. Jò tam wcësnał szwagra i ni mògã gò zwòlnic. Kò sostra bë mie nie wëbòczëła.

Widzy, że w sklónkach nick nie òstało. Bierze bùdlã i leje.

Pòsëlc Dawidowsczi: A dzes w rządowëch spòtkach?

Pòsëlc Jaskòwsczi: Przed welacjama mùszimë pòkazac, jak baro nie lëdómë Partii Zrzeszonëch. Premier sã nie zgòdzy na nizòdne wëjãtci, chòc òn ce baro lubi i wcyg pamiãtò naji wëjòzd do Bùłgarië.

Òbëdwaji gòsno sã smiejã.

Pòsëlc Dawidowsczi: Bùłgariò! To cë ale bëta przigòda. Żòl, że òd te czasu naje drodżi kãsk sã rozesztlë. Czasã mészlã, że jò mógł tedë razã z toba przeńc do Partii Robòtników. Ale chto to wiedzòt, że wama tak dobrze pùdze.

Pòsëlc Jaskòwsczi: Jakkbë të bët w PR, to më bë terò sã bilë ò ten sòm mandat. A tak lëdze wëbierzã naju òbëdwùch.

Pòsëlc Dawidowsczi: Ciebie na gwës, ale mie nie sygnie dëtków do kùńca kampanii. Z tegò, co jò dostòt z partii, nie bãdze nawet na piwò dlò „niezdecydowónëch”.

Cészò. Pijã.

Pòsëlc Jaskòwsczi: A nie chcesz weńc w prywatny geszef?

Pòsëlc Dawidowsczi: Kò ni mògã. Pòsëlcowie ni mògã prowadzëc swòjich firmów.

Pòsëlc Jaskòwsczi: Të nié, ale mòże w twòje miono chtos z familie abò jaczis drëch.

Pòsëlc Dawidowsczi: Nikòmù jaż tak nie wierzã.

Pòsëlc Jaskòwsczi: A jakbë to bëtlë taczë dëtczi, ò jaczich pòsëlcowie ni mògã nawet snic?

Pòsëlc Dawidowsczi: Co mòsz na mészlë?

Pòsëlc Jaskòwsczi: Móm na mészlë dosc

wiòlgã pòdjimiznã, jakò mò bëlné wżãtci. Ji prezes zaròbiò kòl 3-4 miliónów òb rok. Euro, nié złotëch. Zabije jich równak nowi pòdatk òd CO₂. Żelë nie dostónã z niego zwòlnieniò, padną w trzë miesãce.

Pòsëlc Dawidowsczi: Kò premiëra ògłosył, że wszëtcë dostónã zwòlnienië.

Pòsëlc Jaskòwsczi: Jò tam móm swòjégò człowieka w nadzorczy radzëznie. Òn dopilowòt, żebë òni nie zapłacëlë na czas mòti sëmë do ZUS. To òznòczò, że je fòrmalny òràdz, żebë jich nie zwòlnic z pòdatkù òd CO₂. Rozmiejesz?

Pòsëlc Dawidowsczi

Z ùsmiechã i wërãzno òzëwiony.

Bëlno rozmiejã. Nie dostónã zwòlnienia i ùpadną, a jò kùpiã jich za pòt darmòk. Pòzni – dzãka twòji interwencji kòl premiëra – firma dostónie zwòlnienië òd pòdatkù òd CO₂, ji wòrtnota skòczy wnet do nieba, a jò bãdã bògati.

Pòsëlc Jaskòwsczi: Mòtlò pòpròwka. Nié të a më! Më bãdzemë bògati. Doch pòdzielisz sã z pòlitycznym kònkùrentã?

Dwigajã sklónczy w gòrã.

Pòsëlc Dawidowsczi

Ùroczësto.

Kazi, nie zabãdã cë tegò. Na mòjim bògactwie ùrosce i twòje.

Pijã do dna.

Pòsëlc Jaskòwsczi: Gòrzi, jak twòja partiò dobãdze w welacjach. Jò tedë nie bãdã w sztãdze nick załatwic.

Pòsëlc Dawidowsczi: Jak më dobãdzemë, to premiërã òstónie Lubòcczi, a òn zrobi dlò mie wszëtkò, bò za wiele ò nim wiém. Je równak jinszi tòczel. Jò ni móm dosc dëtków, żebë kùpic tã firmã nawet za pòt darmò.

Pòsëlc Jaskòwsczi: Jò móm. Òddòsz mie z pierszi prezesowi pensji.

Zòs sã gòsno smiejã.

Pòsëlc Dawidowsczi: Ni mògã równak terò wëcòpac sã z kampanii, bò bãdze to dzywno wëzdrzało.

Pòsëlc Jaskòwsczi: To zrób jã tak, żebë przegrac.

Pòsèlc Dawidowsczi: Móm czile ùdbów. Bãdã rozdówôł ksążczy miast piwa. I jesz nôlepi kaszëbszczé!

Smiejã sã głosno.

Czëc klëpanié na dwiërze. Pòsèlcowie chòwajã whisky pòd stół. Pòsèlc PZ pòdchòdò do dwiërzów i letkò je òtmikò.

Pòsèlc Dawidowsczi: Lénka, to tëtë?

Lénka: Wëbòdcze, że tak pózno, ale jò chcała jesz pògadac ò witrzëszim wëjezdze do Gdinie.

Pòsèlc Dawidowsczi: Dobrze, że tëtë przësła. Òd gòdzënë sedzy kòł mie pòsèlc Joskòwsczi i prosy, żebë jò gò tak pùbliczno nie kritikòwòł. A to doch jidze ò dobro Pòłszi, a nie jegò priwatné geszeftë.

Pòsèlc Joskòwsczi

Z ùdówónym gòrzã.

Prawie dlò dobra Pòłszi lëdze bë mielë welowac na najã partiã, a nie na waju – zdròdcë!

Wstòwò ze stółka i wëchòdzy. Jesz w dwiërzach Dawidowsczi zadòwò mù pò cëchù pitanié:

Pòsèlc Dawidowsczi: A czym sã zajimò ta firma, jakã móm przejąc?

Pòsèlc Joskòwsczi: To je nômni wòzné.

Smiejë sã i wëchòdzy.

Scena IV

Biòro pòsèlca Dawidowsczégò. Kòł stołù sedzy Dawidowsczi i Lénka.

Lénka

Z wiòldzim pòdskaceniã

Jesce widzelë nônowszë sondaże?! PZ mòże dobëc w tëch welacjach, a Wë jesce coròz krodzy pòwtòrzeniò kadencji w Sejmie. Ten kraj mòże sã zmienic. Jem baro wdãcznò, że më mie zawierzëlë i delë prowadzëc młodzeżówkã Partii Zrzeszonëch w najim krëzu.

Pòsèlc Dawidowsczi

Spòkójnym glosã

Òd rena czëtóm te sondaże i dzãkùjã cë za twòjã robòtã. Mëszlã, że twòje wëjazdë, przemòwë i chòdzenié òd bùdinkù do

bùdinkù dało mie wicy głosów jak wszëtcczë reklamë w radio i telewizji.

Lénka

Wcyg pòdskaconò.

A to dopiërze pòczątk. Jò móm jesz czile bëlnëch ùdbów. Jesmë z drëszkama wëmëslëlë...

Pòsèlc Dawidowsczi: Le spòkójno, Lénkò. Jò mëszlã, że tëtë ju dosc zrobiła. Pòwiëdz mie lepi, jak tam w szkòle?

Lénka

Zdzëwionò.

W szkòle? Në... normalno. Móm mòti jiwier z matmã i pòłszcim, ale pò welacjach to sã wszëtckò dò.

Pòsèlc Dawidowsczi: To baro lëchò. Mùszisz cos z tim zrobic jak nôrëchli. Pòlitika to leno dzél zëcò...

Lénka: Gòdòce jak mòja mëmka. I òdpòwiëm to samò, co jò rzekła do ni. Ni mògã mëslëc ò szkòle i ò sobie w kraju rządzonym przez PR i taczich lëdzy jak pòsèlc Joskòwsczi.

Pòsèlc Dawidowsczi: Ò tim jò tëtë chcòł z tobã pògadac. Baro brzëdzcë rzeczë ò nim piszesz i rozpòwiòdòsz...

Lénka: Kò to je zdròdca Pòłszi. Sami jesce to wiele razy gòdelë.

Pòsèlc Dawidowsczi: Ale tobie to nie wëpòdò. Jes òd niego wiele młodsò, a to tëtë je człowiek zasłużony dlò Domòtowa. Dzysò stoi pò lëchi stronie historii, ale jò z nim czedës wespółdzëjòł i wiëm, że mò w sercu dobro najégò kraju i regionu.

Lénka: Co? Òn? Doch òn dzejòł w PR. Wë sami mie ùczëlë, że ni ma nick dobrégò w ti partii.

Pòsèlc Dawidowsczi: Wëbaczë, Lénkò, ale jes za młòdò, żebë zrozumic wiòlgã pòlitikã.

Lénka: Co mò do te mój wiek. W staturce PZ stoi wërazno, że głos młòdëch lëdzy je tak samò wòzny jak starszich.

Pòsèlc Dawidowsczi: Tak pò pròwdze je, ale to nie òznòczò, że doswiòdczenié je niewòzné. A tobie gò jesz felëje. I jesz ta szkòła...

Lénka: Co Wë zòs z tą szkòłą?

Pòsélec Dawidowsczi: Mészlã ò twòji przinđnoce. Za rok mòsz maturã. Jak jã zdòsz, to bãdziesz mògła sã barzi włãczęc w pòlitikã. Jes zrobia baro wiele, ale ni mògã òd ce żãdac nick wicy. Òd dzysò przedniczkã naji młodzeżówczy w krézu bãdże Julka Wòjewskò.

Lénka: Julka? Kò òna sã nijak do te nie nadòwò. Òna nie dobãdże dlò Was nawet jednegò głosu.

Pòsélec Dawidowsczi: Mòje dobęcé nie je nòwòżniészé. Dóm so radã. Wòżniészò je twòja szkòła i twòja przinđnota.

Lénka

Z łizama w òczach.

Nie próbujce mie wgadac, że to dlò mòjégò dobra. Jò dlò Partii Zrzeszonéch móm òstòwioné wszètkò. Jem sã pòsstridewała z drészka, starkama i bracyną. Jak sã w szkòle dowiedzą, że jesce mie zwòlnilè, to wszètcè sã mdą ze mie wészczercac.

Pòsélec Dawidowsczi: Żęcé nié wiedno je letczé i prosté. Jesz bãdziesz mògła wiele razy pòmòc Partii Zrzeszonéch, ale terò dój so pòkù z pòlitikã. Nòprzòd szkòła...

Wstòwò i węcycò rãka do Léncki.

Nè, do ùzdrzeniò, dzeckò. Móm jesz dzysò wiele robòtè.

Ze stołu bierze gòrzc bómków.

A to wez w nòdgradã za twòjã drãgã robòtã. Niech cè dobrze jidze.

Lénka òstrò òdsuwò jegò rãkã. Bómczy spòdajq na zemiã.

Lénka

Zapłakónò.

Zdròdca! Zdròdca!

Wèchòdzy. Pòsélec chwòtò telefon i zwòni.

Pòsélec Dawidowsczi: Każi? Witòj. Ta sreła ju cè w niczim nie zaskòdzy.

Chwilã cészé. Dawidowsczi trzimò telefon kòl ùcha i cziwò głowq.

Dój pòkù, Każi. Tè bè téz to dlò mie zrobił. Do ùczècò.

Òdkłòdò telefon, sòdò na zeslu i kładze nodzi na biòrkò.

Scena V

Je czèc fòlklorowq kaszëbskq mùzykã. Na binie tuńcëjq dwie parè abò lecy film z wèstãpù jaczégòs karna. Przed nima sedzy Lénka z bùdlq colè. Pòdchòdò do ni Adrión.

Adrión: Sostra? Tè tuwò? Jakbè tatq z mèmką to widzelè! I jesz ta cola... Wiész, kùli w ni je cèkru? To nijak nie je eko.

Lénka: I tak jima nick nie pówiesz, bò téz bès dostòł szkalinq. Kò nie pòzwòlèlè cè tuwò przyńc.

Adrión: Jò bè i tak jima nie rzekł. Jem ròd, że kùreszce tè sã przekònała do bëlly mùzyczy.

Lénka

Z ùsmiechã

Nijak nié. Mùszisz bęc chòri na rozëmie, że tegò słèchòsz.

Adrión: Mòże i jem. Kòchóm brumbasè, diòbelszczé skrzèpice i Bialczy z Wladislawòwa. Ale co tè tu robisz?

Lénka: Jò chca sprawdzèc, jak szmakò ten zakòzóny kaszëbsczy brzòd.

Adrión: I jak?

Lénka: Nie szmakò. Ale bèto wòrt.

Lénka bierze szluks colè, Adrión sã smieje.

Lénka

Pòwòżno

Wèbaczè, bracczi, tã mòjã pòlitikã. Jò bèła òbsamãtónò. Mùszã wiele spròw przemèslec.

Adrión: Widzã, że je z tobã lèchò, skòrno jes dlò mie takò miłò.

Lénka: Wèsztrichnãlè mie z młodzeżówczy PZ. Nie je dobrze, ale dóm so radã.

Adrión: Bãdziesz miała starã tam wrócèc?

Lénka: Nié. Móm dosc ti partii. I całi pòliticzni mèt.

Dopijò colã do kùńca.

Adrión: Òstóniesz do kùńca kòncertu? Zarò bãdã kabaretè KGW.

Lénka: To bè mie mògłò dobic. Za wiele jak na pierszi ròz. Bawi sã dobrze.

Przèbijajq piqtkã. Lénka òdchòdò. Adrión chwilã za niq zdrzi, a pòzni sòdò wègòdno i czerèje sã w stronã binè.

Wòjcech Mëszk

A czejbë tak jesz rôz?

– A czejbë jesz rôz? – To je letkò pòwiedzec. A czejbë jesz rôz? Në jo, letkò je to pòwiedzec. Drągò je to zrobic. Bò bë richtich mùszôł to zrobic jesz rôz. Zôs zacząc, abò jesz jinaczi – zôs zrobic to samò. Letkò je robic to, co bëło fejn. Le drągò je zrobic to, czegò sã robic nie chce. I tak wej to mùszi bëc. Przeńc przez swiat jesz rôz. Le czë tak samò, a mòże jinaczi? Mòże czësto jinaczi. Pò jinszëmù. W rãkã wyc rubzak i z nym rubzakã nëkac w swiat. Nalezć to, co bëło zataconé. Nijak tegò nie szëkac. Czë abò jidze zabaczëc ò tim, co bëło? Czë jidze nëkac zarò wprzódk, bë jak nôchùtni skùńczëc to, co bëło? Tak jo, tak bë bëło nôlepi. Òstawic swòje maroczenia, òstawic to slòdë i nëkac wprzódk. A całò droga? Co z nã drogã? Doch nie jidze ò ni zabaczëc, do czësta zabaczëc. Jak kamién w bóce drapie, nie jidze ò nim zabaczëc. Tak pò pròwdze nie jidze zabaczëc ò ny drodze. Czej je dobrò, czej je fejn. Tak tej letkò to przëchòdò, ale czë sã tegò tak chce.

I przëszedł człowiek... Drëdzi człowiek. Cos chcòł pòwiedzec, a mòże i nie chcòł. Le chcòł swiat swòjima òczama ùzdrzec. I tak na nien zdrzòł, że sã zdòwòł jakbë jinszi. Jak mòże swiat zmienic? Czej sã na nien zdrzi jinszima òczama. Jo, òczë rozmiejã zmieniwac swiat. Òczë rozmiejã to zrobic. Le czë abò pò pròwdze òn sã zjinaczi? Czë nie pòdòstónie wiedno taczi sóm. A mòże òn jak taczi grzib, czej sã na niego wezdrzi dali, nie mdze rósł. Òstónie taczi sóm. Ni mniësz, ni wiãksi. Taczi sóm mdze. Ju nick wiãcy sã z nim zrobic nie dò.

A swiat, czë òn ju nie òstónie taczi sóm? Czë ju sã nie rozwinie? Zdrok drëdzégò człowieka i mëslë jegò w nym zdrokù zataconé. Bùten

wëchòdają przez jãzëk, chtëren głãbòk mëslë znaje. I chce je w słowa przemienic. Abò taczé słowò przëkrãcëc, bë mëslë zatacëc, bë mëslë ùsmiercëc, bë ni mògło wińc z głowë. Tak bë bëło z nima nôlepi, bò jesz swiat bë chcałë zjinaczac. Dlòte je lepi znikwic. Le òne mają swòjã drogã, chtërnã rozmiejã wińc. Serce nie strzimie jãzëka, czej jemù przëkùje. Serce mùszi wëpòwiedzec swòje słowò, chòcbë baro głãbòk bë bëło zataconé. Serce sã mùszi wëpòwiedzec.

Drëdzi człowiek zdrzòł. Drëdzi człowiek gòdòł, chòc gãbã miòł zamkłé. Słowa szłë nimò to, chòc gãbã nie rëszòł. Swiat sã zmieniwòł, chòc nick nie pòwiòdòł. Swiat sã jinacził. To bëłë òczë. To òne prawitë do negò swiata swòjã nótã redostną.

Takò bëta nóta drëdzégò człowieka. Nóta bëta redostnò. Òczë chcałë to rzeknãc, le ni mògłë, bò jãzëk bëł procëm.

Le swiat sã równak nick nie zmieniwòł. To zdrzenie nie sygło, bë swiat przemienic. A zdòwało sã, że sã zmieni, że nie mdze ju jinszi, że nie mdze Wiãkszych abò mniëszich. A swiat dërchòł i nie dòwòł pòkù. Nie szło gò pòminãc i ùdac, że gò ni ma. Chto tegò nie wiedzòł, chto jesz ò tim nie czuł, wcyg dali mëslòł, że jidze gò zmienic. Stwòrzëc pò swòjëmù. Stwòrzenie stwòrzëc gò chcało. Zdrok w dól czerëjącë, pòd nogama szëkającë redotë, abò i kòmùdë jaczis. Le tam nick taczégò nie bëło. Bëł le pich – piòsk. Nick wiãcy tam nie bëło. Swiat miòł bëc zjinaczony, le nodzi z te bëłë wëkòszlawionë, a swiat pòtrãpòny.

Òczë drëdzégò człowieka zdrzałë wprzódk, prosto, dzyrskò, bùtno. Jãzëk klepòł wszëtkò tak, jak serce miało so ùłożoné i òczë miałë starã za tim wszëtczim nadãzëc.

Le serce nie żeto. Serce bëto pãkté, w pól. Jedno bëto, a jakbë dwa. Samò bëto, a równak dwa. I le òczé pòstòwałé na starzè tegò, co tam sã stało. Tam w nich bëto to wszètkò ùtaconé. Całò krëjamnota serca za òczama zatkiãtò. Òczé nie chcatëbë pòtkac drëdzich. Czejbë wezdrzałé w nie, ùzdrzałëbë co wiãcy. Ùzdrzałëbë to, co w sercu dërgòce. Taczi klãk, taczi spiëw sercowégò rozdarçò.

Stojec na starzè swiata, swòjégò swiata. Zdrzec na swiat i gò zmieniac. Zdrzec a nick nie widzec. Siebie szëkac i siebie nalezc, siebie zgùbic. I tak pòstac.

– A dze të bëf?

– Chto? Jò? – i jesz rôz słowò próbòwało zwiornac przed mëslã wërzekã przez drëdzégò człowika.

– Rozmieje sã, że nie jò, le të. Dze të bëf? – Jesz rôz przëszo słowò przez swiat. Słowò, chtërne rozmiało zmieniwac swiat. Słowò, chtërne miało mòc.

– Jò... jò nigdzie.

Òczé coròz to barzi chcatë zwiornac. W cëri, w zemiã, głãbòk sã zatacëc. Le nick taczégò nie szło zrobic. To wszètkò, co òstało wërzeké, stało sã sądã, chtëren miòł sã zarò pòjawic. Jeden sã miòł tłómaczëc przed drëdzim. Jeden mùszòł terò słëchac drëdzégò. Bò takò terò bëła pròwda. Bò taczi terò bëf nen sztót. W nym sądze zamikòł sã terò nen całi swiat. Swiat, dze jeden bëf òbskarzony, a drëdzi jesz nie. A drëdzi òbskarziwòł. I gòdòł, jak to terò mdze.

– Terò mòzesz ju nick wiãcy nie gadac. Jò ju wszètkò wiém.

To ju bëła zachãcba, żebë wszètkò òstawic, żebë ju sã niczim nie jiscëc, bò mëslë drëdzégò ju wëfazëłé do serca. Do negò pãktégò serca, chtërno równak bëło jedurnym sercã. Serce, chtërno mùszało tej rozsãdzëc, co to richtich je. Jakò je pròwda, a jakò bë miała bëc pròwda. Co je w ni wòzné, a co jidze tak letkò, czësto prosto pòminac. I tak to słowò pòstało.

– Jo, jò mëszlã, że pùdã so précz.

– Nié, të nigdzie nie pùdziesz, ni mòzesz nigdzie jic, mùszisz ze mnã tu òstac.

– Le jò nie chcã. Jò ni mògã.

– Mòzesz, mòzesz, gwës, że mòzesz. Nawetk mòze jesz wiãcy. Të mùszisz tuwò òstac. Bò jò to wiém nòlepi. Terò to mòze je tak, jak to richtich bë bëc mùszało. Nie mdze jinaczi. Kùnc ju taczégò mëszleniégò. Jeden człowiek dobrze wié, jak mò wëzdrzec swiat. Co je w nim pròwdzëwégò, a co w nim je falszëwé. To, co wa so mëslita, to nej nick wòznégò. Wa so mëslita, mòzeta so gadac, co wej chceta. Nié, demòkracjò nie je dlò głupëch. Demòkracjò je dlò naju wszëtczich. I tak to wej bëło jesz rôz, drogã nalezc jesz rôz i próbòwac zòs tegò samégò, bò mòze terò bãdze jinaczi. Mòze to sã jakòs wszètkò zjinaczi. Doch mòze cos bëło nié tak. Mòze i terò, czej sã zacnie, to i jinaczi sã zakùnczi. Mòze i tak to bãdze, a mòze i nié. Le wiedno mùszì próbòwac. Òd nowa naczac, bë stwòrzëc cos lepszégò, barzi widzałégò, cos apartnégò. Le mùszì wëpróbòwac jesz rôz. Le wiedno tak samò.

Ach, sã zjinacził jesz rôz. Na no samò mòdło zjinacził sã jesz rôz.

Le ne òczé wcyg szukałé achtieniò. Wzërałé za tim, czegò widzec nie je, bò słëchało temù, co głãbòk zataconé sedzy. To, co w sercu sã rodzy. Nawetka w nym pòłnim, głãbòk so sedzy. Tam le òczé wzërałé, żebë sã dowiedzec, jak swiat wëzdzi i skądka òn pòchòdò i dokądka òn nëkò.

Tak samò, tak i dzysò sã to samò dzejało. Swiat pròwdzëwi dzinał.

I tej nasta cëszò. W ny cëszë sã cos rodzëto, cos pòstòwało. Le nie bëło wiedzec, skądka ta Cëszò przësza. Niechtërny pòwiedzëłé, że ze serca òna bëła wëszołò, le to ni mùszała bëc pròwda, bò ze serca szła gòrac takò, że i kùra bë w ni ùpiekł z piórama. Tej na gòrac ni mògłabë cëszë zrodzëc, bò cëszò nie je gòracò i nijak takã bë bëc ni mògła. Le jakò òna bëła? To dërchała, tak jakbë chcala cali czas bëc. W nym na swiat przëszedł i smiëch. Smiëch, chtëren przëszedł zabic cëszã, bë

nie gadac, bë mëslë nie zdradzëc, le bë cëszë nie bëto. I tak smiëch terò dérowòł.

Smiëch sã naczał. Żebë nie bëto cëszë. Tak głãbòkò wchòdòł, że nijak nie bëto czëc cëszë. Òczë wëzerałë jakbë pùsté. Ni mògłë gadac, nie szło jima. Mùszałë le wzerac na swiat, czej gãba bëła szerok òtemkniãtò i sã całò trzãsla òd lewi do prawi stronë.

Gãba drëdzégò człowieka téz sã tak trzãsla, jakbë chcała pòłknãc wszëtkò, co le bëto wkòł. I wnetka ju tak bëto. Smiëch dało sã czëc wszãdze. Jeden chcòł bëc w tim lepsi òd drëdzégò. I ta gòdka, chtërna z gãbë wëchòdała midzë jednym a drëdżim klapniãcym. To bëłë słowa pierszi rôz wërzekłé, ale jak smiészne – jak baro bëłë òne smiészne. Ni mógl bez nich zëc, nijak nie szło. Czej kãsk smiëchù bëto, zarò bëto lzi. Ni mùszòł ju tak baro mëslëc. Sygło gãbã szerok òtemknãc i rzeknãc: cha, cha, cha. Tak to bëto z tą cëszã, chtërny równak nie bëto.

– Mùszisz tuwò òstac – pòwtòrził drëdżi człowiek. – Ni mòżesz stãdka òdërc. Jò mùszã tobie cos pòwiedzëc, a të to mùszisz wësłëchac. Chcesz tegò czë nié. Ni mòżesz òdërc, bò bãdze cëszò. Za wiòlgò cëszò. A jò ji nie strzimóm. Brzëch mie zarò pãknie òd te smiëchù, co w nim òn je. Të mùszisz tegò słëchac. Mòje słowò je nòwòznieszé. To, co të bë chcòł rzeknãc, to nikògò nie interesëje. Nòwòznieszzi jem tuwò jò.

– Mòże i mòsz pròwda, le jò bë téz co chcòł do te rzeknãc.

– Nié, nick taczégò tuwò nie mdze. Ta twòja gòdka je nick wòrtnò.

Òdpòwiedzòł na to drëdżi człowiek. Nòwòznieszzi je smiëch. Jak le bãdziesz sã smiòł tak jak jò to robiã, tej bãdze dobrze.

I pò pròwdze bëto dobrze. Terò le gãbë sã òdmikałë: rôz jedna, a rôz drëgò. Nawetka ni mógl sã dozdac tegò, czej òna sã òdemknie. Tak to bëto smiészne, że strzëmac tegò nijak nie szło. Jeden za drëdżim wchòdzëlë i zdrzelë za rozëmã, szukelë gò wkòł, a co gò nie bëto, to gò nie bëto. Rozëmkù pòj dodòmkù. Jo, jo pòj... Le dze òn je, czej gò

widzec ni ma. Jak gò widzec ni ma, to mòże chòc gò sã dô ùczëc. Tak to je; tak to më rozmiejemë. Ùczëc rozëm, ùczëc mëszlenié. Gãba le za tim żdała. Szerok sã òtemkła. Tak szerok, jak jesz nigdë dotãdka. I naczała sã smiòc. Tak serdeczno, tak mileczno terò bëto. I swiat sã stòwòł. Terò sã dopierzë stòwòł. Bëł twòrzony na mòdło smiëchù. Ti, chtërny sã smiòc nie chcelë – dżinãlë w nym smiëchù i swiece na nowò twòrzonym. Swiat terò bëł samã redotã. Letkò w nim ju terò bëto. Ni mùszòł ju miec strachù ò nien, sygło le sã smiòc. A pò pròwdze bëto z czegò. Tëli przëtròfków na swiece wòrtnëch bëto, bë je achtnãc; bë to ùzdrzec i dac na to bòczenië. To bëł terò ale swiat.

A w dëszë rosto słowò, zamklë na sztòt, rosto coròz to wiãkszé i chcało zëc. Pòmãlë sã stòwało tak – jak nen swiat. Rodzëło sã, w òczach bëłë fizë, dësza w nich żëła, czëc jã sã dało, w nëch òczach zamkniãtò. A czejbë tak jesz rôz...

Wëpòwiedzëc so dëszã mëszlenim, wërzeknãc sã w nëch òczach. Òtemknãc jesz rôz serce i pòzwòlëc zëc. Dali zëc. Nie znikwic, le dali zëc. Żëc w nym mòrzu smiëchù. Jachac pò nëch wałach smiëniò i nie zadżinãc, pòdstòwajãcë sobã. Czësto prosto, bëc sobã w wòdze smiësznoscë, w wòdze trzãsãcy sã gãbë. W mrozu scygniãtëch òczów. W nym sã nalezc i w nym dërchac, żdajãcë za tim, co òdërc bë miało. Le tak to letkò nie pùdze. W nym czasie żdaniò za redotã, w nym czasie ùcemiażdżi òczów, chtërne le maroczã ò zërdzenim ze słowã. Wëpòwiedzëc to, co je zataconé – to, co głãbòk ùchòwóné. Le gadac nie jidze, czej mëslë w spùszczonëch òczach szukają zemi, bótów czurpiãcëch pò ni. I tak tej mëslë z mëslama pòtkac sã ni mògã, bò smiëch do smiëchù cygnie, a cerpienië głãbòk zataconé wbijò swòj drzón coròz to barzi a barzi i òbwijò sã kòł serca, i gniece, i òbwijò, i dech zabiérò. Czë cerpienië tikò le nëch, co chcã je przejmnãc, czë le nëch, co mù na to zezwòliwają zëc. Òdebrac chãc

do žecô. Zabrac redotã dichaniô, dac le nen smiêch, chtêren grãdzy a gřãbòk cêsnie w nym zadzinionym swiece smiêchù.

Zapëzglyny w kaszëbsczim swiece, zapëzglyny w swiece, chtêren grãdzy i òdbiérô wszëtkò, co je wòrtné. Zapëzglyny w tim, czegò ni ma, a równak je, dali dërchò. Tak wiele chcało znikwic, tak wiele chcało dobëc i swòjã wòrtnotã pòkazac, czej sã drëdzégò znikwi.

– Òddôj mie swój swiat – zawòtòł drëdźi człowiek.

– Dłócze móm cë gò dac?

– Bò jò wiém lepi, kòmu òn stëchò.

I stało sã tak. Òddòł swój swiat temù, kòmu òn stëchòł. Słowò twòrzëło nowi swiat, słowò rozmiało znikwic stòri czas. Le òczë na to wzërałë. Wcyg ne same wzërałë na nen nowi swiat, dëcha swòjégò òstòwiającë w sercu, stãdka wòlnota szła na òczë. Le zdrok spuszczony jak scyrza, czej òkò pana zdrzi. Zdrok spuszczony w dót, szukający zrozmiëniégò w zemi. W ny zemi, chtërna pròwdë nie òddò. Chtërna pròwdã pòkòže. Nawetka czej mdze pòtrãpónò przez też i niezgarã, pròwda z ni pùdze w stronã òka, chtërno zdrzi na niã z wiarã wëgastã. Cało cknì do ny zemi, tak lubkò sã w niã je wtopic, le òna wëplwie wszëtkò, co z ni nie je. Žëc, chòdzącë pò ny zemi, czë ùmrzëc lôtającë wësok? Ùmrzëc žëjącë dali, czë žëc wcyg ùmiërającë.

Kòl kòscoła szła droga. Na jedny i drëdźi stronie bël smãtòrz. Smãtòrz, chtêren zamikòł w se ùszłi czas. Nëch lëdzy, co nie rozmielë žëc, i nëch lëdzy, co jima sã zdòwało, że žëją. Òddichelë nym samim lëftã wòlnotë a niewòlë. Deptelë pò ny sami zemi, a równak cos jich dzëlëło, cos nie dało jima pòkù žëc razã. Cos grãdzëło w jich sercach. A równak mùszelë žëc.

– Hej, je tam chto? – zawòtòł drëdźi człowiek. – Je?...

Cëszò nie òdpòwiedzãła. Swiat kamianëch platów cëchò stãkòł na samò pòmészlenié, że chtos chcòł òbùdzëc stolema, zataconégò

w nym cemnym i widnym mòlu. Czë nen swiat ùmarłëch lëdzy je pròwdzëwi? Czë òn je jesz pròwdzëwi? Kòždi sztòt žëcò òdchòdò dali òd negò kamianégò swiata. Dali a dali letkò jidze zabacžëc ò tim, co bëlò. To ùszłë žëcë òstało le wespółnikã i czas pòzwòlòł žëc pò swòjémù, czas dòł kùreszcze sã sòm.

– Za czim bùdzëc stolema? – zapitòł sã drëdźi człowiek. – Jesz mdã z tegò jaczës problemë. Doch nen mòže jesz co narobic, jesz mało je cëpieniò na swiece, że brëkùjemë do tegò stolemów? Niech le òne so leżą, skòrno tak ju je.

Mądre to bëlë słowa. Bënòmni dlò drëdzégò człowieka. Òn doch wiedzòł, co je dobré, a co nie je. Co je dobré dlò kòdžégò. Tak cos przërozmiòc to le wiedzòł drëdźi człowiek. Wòrt sã bëlò za nim czerowac. I tej wszëtcë za nim szlë. Tam, dze òn pierszi pòstawił nogã, zarò bëlë i jinszi ze swòjima nogama. Doch òni bëlë terò pewny swégò, skòrno jich chto prowadzył w dobrã stronã. Ni mùszòł nijak mësłëc, wiedzno ju bëlò pòmëslonë. Ni mùszòł ju terò zdrzec na swiat i jegò twòrzëc, bò doch drëdźi człowiek ju miòł wszëtkò pòtwòrzonë, pòczwarzonë. Òn terò bël nen nòwòzniëszì, widzałi człowiek. Le òn wszëtkò miòł òbmëszonë.

A stolem... A stolem spòł. Czemu spis stolemie, czemu nie wstòwòsz? Czë te tegò nie czëjesz? Czë swiat ju pò pròwdze stëchò temù, kòmu sã zdòwò, że žëje? Czë tak ju mùszì pòòstac?

Achtnąc człowieka. Nòlepi je tej, czej ju gò ni ma. Lezi dzes kòl nogów stolema i dërchò, mësłającë, że czas ju òdeszedł. I tak zmiëniwò sã swiat, czej człowiek z negò òdchòdò. Òstòwò le wdòr jegò drodźi, chtërna czedës nëkòł, tak nëkòł jak òszòlałi i wòtòł głosno, że czëc sã gò dało dosc dalek. Kòžden gò czuł, kòžden gò znòł. Le tej w tësenã sã tak letkò pùknąc. Doch òn je letczy, cëž ten tu terò wërobiò. Ten to sã na žëcym nijak nie znò, òn nie wië, skãdka wiater wieje. Czejbë wiedzòł, to bë chòc negò dëtka miòł. A tak? Tak to òn so mòže. Doch nót je wiedzec, jak

sã dëtka robi. Dze mùsi jic, żebë gò nalezc. Znac tegò abò tamtégò... A ten? Cëż ten może ò žëcym wiedzec? Aniołë le stawiac... A stolem? A stolem dali spi. I chòcbë chcòł, żebë wstòł, i chòcbë gò wòłòł – òn równak nie wstònie. Tak jak to zaklãté wòjskò spac bãdże i mészlenié taczé òstònie, że mòże czedës to wòjskò wstònie. Nen zaklãti lud, chtëren w Mirochòwsczim Lese nêkòł na Wejrowszczë Górë. Dzeż òn je? Czë pòkòzywò sã rôż na sto lat jak nen zómk zapadłi, żebë zapasc sã jesz trzë trãple niżi jak bët? Przeniesesz królewionkã? Dòsz radã? – Nie dóm... jem za mòli.

– A równak widzysz – rzeknał drëdżi człowiek – a równak widzysz, że pròwdã móm jò. Stolemë sã, le pò drëdżi stronie òkna, swiata, žëcò. Tam òne žëją. Tam sã ne wszëtczé zómczi i królewionczci. Tam so jich szëkòj, tam je wszëtczé nalézesz. Pò drëdżi stronie rzëczy – tam wszëtczé sã.

Tak je to pò pròwdze, szëkù ni ma, bë za tim łazëc. Doch to wszëtkò je smiészne, taczé niedowarzoné. Jesz sã bãdã wészczercac, pòlcama pòkazëwac letczégò. Jo, pò pròwdze pòkòżã gò swòjima pajama. Ti, chtërny chcã bëc lepsi, sã lepsi, pòkòżã pòlcama negò głupégò. Nacéchùją na nim znankã, znankã mądrosccë-głëpòttë. Z nã znankã chòdzëc bãdże pò zemi, żebë pózdni pò ny znance, czëj òdëndze, gò lepi nalezc i pòmnik mù pòstawic, bë gò achtnac. Bò to sã doch tak przënòlégò – pòmniczi stawiac. Wësoczcë, widzalé. Doch nòwòżniësi je nen, chto pòmnik stòwiò, wòżniësi òd tegò, kòmù sã stòwiò.

W małosccë swiata nie nalézesz, w wiòlgòsccë dò ò se znac. JO, swiat mdze piãkniësi, czëj sã gò zbùdëje pòdług swòjégò mòdła. Swiat mdze barzi widzalé, czëj sã mdze w historii grzebãc, a jã przewracãc, a jã tak wëkùlac, ùnuzlac, bë jã czëtãc i przekazãc.

Historiò, co žëjesz sama. Historiò, co legendë twòrzsiz. Dze jes terò, czëj swiat nêkò w przòdk? Czë nie widzysz negò Remùsa, co dżinie letczy westrzòd mądrëch? Czë zdżinac

mùsi jesz jich sto, bës mògła zrozumiec, że to žëcë sã nie skùnczi?

Chòcbë naròż sto stolemów wstało, chòcbë naròż wòjskò spiãcé žëto, chòcbë zómk pòwstòł widzalé... to jak òb czas Pùsti nocë klònicama jak wieszczégò dobijã, bë nie wstòwòł, skòrno ju ùmarł. Bë leżòł w nym zarkù i zdòł na òdëndzenié. Doch mdze terò czesta na jegò tczã, wszëtkò dlò niegò przërëchtowóné òstało. Nie wstawòj, nie próbuj. Le gòdze w zark letkò wchòdżã i swiat stãkò jesz rôż. Jesz rôż cos ùmiérò, bë mòżna przëbòcziwãc i dzeccóm bòjczy prawic kòł ògnia, jak to wszëtkò czedës bëło i wëzdrzało. Òn doch bët wieszczci...

Nie spiewòj pùsti nocë, jesz czasu na to ni ma. Wszëtkò sã bùdzy, wszëtkò žëje, a czas nêkò. Dze jidzesz czasu? Nie czëjesz tegò, co je? Za czim wżéròsz, za czim nêkòsz? Doch tuwò sã swiat stòwò. Nim stònie sã historiã, òn žëje. Nim legendã sã stònie, òn žëje. Kòzdi dżëń przelecyc, z czasã zadżinie. I tej sã zmieni w òpòwiesc lubnã, miłosccë fùl i niezgarë. Niech nie òdchòdò, niech le òn žëje. Dżëń mój kòchóny, dżëń sã ju kùnczi, rãce òddòwóm, bë zemiã je przëkrëc, bë ùznac nã wiòlgòsc. – Òdënc mùszisz – rzekł zòs drëdżi człowiek. – Mùszisz, bë më mòglë sã kòrmic nã legendã, tã twòjã legendã. Žëc ju ni mòzesz, midzë nama òstònie nasza pamiãc ò tobie, nie zabòczimë, le dzysò nama z tobã nié pò drodze. Witro mdze nasze, twòje je terò. Żij so ùbëtno, jak prawie tak chcesz. Më witra tobie tczã òddómë, le jesz nie dzys. Czëj do wòjska spiãcégò òdëndzesz, czëj pò jegò stronie ždac bãdzesz, më mdzemë gò mielë strach, że przinđze, że wstònie. Le żebë jesz nie terò. Terò nie je na nien czas. Jesz mòże czedës, legendã znãcony wstònie i bãdże. Le nié terò. Terò na nien nie je czas. Òdchòdóm, wszëtkò sã skùnczëto abò i mòże zaczinò. Swiat mie terò dżinie abò i mie na nowò zrodzy. Òdchòdóm, bò na mie ju czas. A nad nama nen wiedno ten sóm NIEòstateczny SĄD.

Piszą, bë nie zabëc mòwë starków...

Piszą pòd bòcznym òkã szkòlnëch, piszą pòd dozérã starszych, nieròz piszą téż czësto sami. Hewò wëbiér dokazów zaprezentowónëch na XXXI kònkùrsu kaszëbszczi gòdczi „Bë nie zabëc mòwë starków”, co bëł 12 gòdnika 2023 rokù w Lesniewie. Na gwës ròd je patròn negò kònkùrsu, pisòrz z nordë, Jón Drzédzòn, bò chto wié, czë z nëch mlodëch àutorów nie wërosce Jegò nastãpnik – widzali pisòrz.

Dzél z tekstów napisónëch je w bëlacczim dialekcce kaszëbszczégò jãzëka, kò kònkùrs nen, rëchtowóny bez Mùzeùm Pùcczi Zemi, je dlò dzeczy a młodzëznë òsoblëwie z Nordë, to je z pùcczégò pòwiatu.

Kònkùrs ùdëtkòwiony bëł bez Minystra Bënowëch Sprawów a Administracje.

[Konkurs został zrealizowany dzięki dofinansowaniu z dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji]

rd

wëbiér a zrëchtowanié tekstów do drëkù Jakùb Lùbòcczi

Aleksandra Wolska, Sp.Sz. Starzëno

1. mòł w kategòrie przedszkòłów a zerówków

Ach, ten bòcòn

Mie wiedno baro czekawilo, skądkaż sã biorą mòlé dzecë, bò jò wiedno chca miec sostrã. Starka mie gòda, że òna mëmkã nalazła w kapùsce, le jò w to nie wierzã, bò kòł nas na pòlu rosce kapùsta i tam nic nie bëło. Tegò rokù na zymkù przëlecòł bòcòn i kòł mòji mëmczi òstawil mòlã pùpkã, mòjã sostrã. Jak jò sã ceszëła! Jò sã chca zaròzka z nią bawic pùpkama, balã i klockama. Le òna blòs rikò, spi i dërch je na rãkach kòł mëmczi. Bòcòn przëniós mie jakòs skazonã tã sosterkã. Jò mieszkóm w Starzińsczim Dwòrze i widza pòrã bòcanów, ale nie wiém, jaczi to móg zrobic. Jò bë chca mù rzec, że òna je skazonò, niech jã wëmieni na takã, co mdze sã ze mnã bawila.

Zuzanna Cinkel, Sp.Sz. Starżeno

1. mól w kategòrie klas 1-2 spòdlecznëch szkòtów

Jak jò pòmògóm zwierzãtóm zëmą

Czej przëchòdò zëma, dnie stòwają sã coròz krótszë, bùten trzimò mróz. Zemiã przëkriwò biòlò, grëbò wiòrta sniegù. Dlò zwierzãtów nastòwają tej cãżczë czasë. Pùk, pùk, je czëc za òknã – to glodné ptòszczy klepią na rutã i proszą ò jestkù. Jò tej jidã do ògròdka, gdzie na bómie je pòwieszony taczi mòli bùdinòszk, chtëren zrobil mój tatk dlò ptòszków. Jò dbóm ò to, bë wiedno tam bëlë òkrëszënczi chleba i zòrenka, a dlò sykòrczi wiészóm szpiek na bómie, bò òne to baro lubią.

Szkólnò w szkòlë nóm gòda, że zwierzãtóm w lese pòmògò lesny. Przewòzò òn sano dlò sòrenków, marszew i kapùstã dlò zajców, a dlò dzëków òstòwiò bùlwë. Më w szkòle robilë téz taczë pùdelka ze szmùltã i zòrenkama, a te ptòszczy to jedzą. Nasza szkólnò rzekla nama, jak òne sã zwią. A czë të pamiãtòsz ò tim, bë pòmogac zwierzãtóm zëmą?

Nikodem Zinkel, Sp.Sz. Starżeno

1. mól w kategòrie klas 5-6 spòdlecznëch szkòtów

Richtich „Fashion week”

Niedòwno bëło swiãto ùmarlëch. Je to czas, czej më wspòmínómë naszich starków, a wszëtczich z familëji, co ju nie zëją. Je to téz czas zadumë, cëszë i mòdlëtwë. Le nié wiedno.

Kòl nas na smãtòrzu w ten dzëń òdbiwò sã richtich „Fashion week”, jak w Parizu. Bialczy jedna przez drëgã wëwlékają kòzëchë, fùtra a wiòldzë czòpczi. Stòrò Pòtrëkùska mia taczë żòlté fùtro. Òna wëzdrza jak taczi wiòldzi żòlti ptòch z bòjczy dlò dzëcy, në ten z Sezamkòwi Ùlicë. Wszëtcë sã za nią òbzéralë. Jesz lepszò bëła bialka naszëgò doktora – ta mia tak krótczi czitel, że to wcale nie pasowa do ti wzniosli òkazji.

A ò czim òni gòdale kòl tëch grobów? A to, że jeden bël w Egipce, drëdżi w Marokò, a trzeci w Chòrwacjë; òni statkama plëwalë, fligrama lòtalë. Czë to w naszym kraju ju ni ma gdzie jachac? Wszëtcë lòtają blòs fligrama za grańcã.

Mie sã zdòwò, że w taczë swiãto më winny bëc òblekli eleganckò a skròmnie, stojec sztël kòl tëch grobów i sã mòdlëc, a nié sã òbzerac, chtò jak przëszed òblekli i òpòwiadac ò tim, chtò kùli razë bël za grańcã.

To je pò pròwdze baro dzywnë swiãto, nibë dlò ùmarlëch, a strojã sã i papùzã zëwi... Cëz ti w zarkach spiący mùszã miec za rozriwkã, róz do rokù czëjącé taczë glëpòtë. Szczescë, że òni ni mògã tak chùtkò wëlezc, tedë bë to dalo trzòsk za te wszëtczë fùtra...

Maria Mudlaff, Sp.Sz. nr 2 we Wiòldzi Wsë

2. mól w kategòrie klas 1-2 spòdlecznëch szkòtów

Mòje òbmëszlënczi na wanogã

Jò mieszkóm we Wiòldzi Wsë i baro chcã òbrëzowac Kaszëbë. Pòjadã do Gduńska òbezdrec Sztaturã Krësztofã, Dłudzi Tôrg, bò szkólnò na ùczbie rzekla, że to je historicznò stolëca Kaszëbów. Pòstãpno pòjadã cugã do Hëlu. Jò mòcenkò lubiã zdrzec na Mòlë i Wiòldzë Mòrze. Mie sã widzą Chalëpë, Kùsfelt, Jastarniò, Jurata. Lëdze gòdają, że Hël to je nasz pòczãtk abò kùnc Pòlszci, a le blòs sã tak nasmiëwają. Tam pùdã do zélińtów, kò bez tegò ani rusz. A tej szpacerà pòd Kòpc Kaszëbów. Pòproszã nënkã i tatkã téz na przejazdčkã do Mechòwi, do Jamów, a dali na Czechë, do Bòzi Stòpczi.

Stamtãdka do Pòlczëna, do mòji familie. Na kùnc rzekã, że wszãdze je dobrze, ale nòlepi we Wiòldzi Wsë.

Małgorzata Rumpca, Sp.Sz. Swôrzewò
2. môl w kategòrie klas 3-4 spòdlecznëch szkòtów

Wczasë

Kòzdi lubi wczasë, ale ta droga do nich mòże bëc baro drãgò. Stëchòjta... Jò długò gładzëta swòji mëmie:

– Jò chcã jachac na wczasë... Wszëtcë dërch jeżdżą donąd i nazòd...

Mëma rzekła:

– Në dobrze, dzeckò... Wez so zastanowi è wito nama rzeczesz, dze Të bë chcała jachac...

Në jo, temù jò sã zastanowiła è rzekła, że jò bë chcała lecec fligrã na Maltã. Jò so wszëtkò òbezdrzała è wiém, że z Gduńska je fliger è kùliż kòsztò nasza wanoga.

Sztót mòji starszi bëlë sztël, na kùnc rzeklë: Në, dobrze.

Nadszedł dzéń, czedë më jachalë na latawiskò, mëma, tatc è jò. Tasze më nadalë, przepuszczëlë nas przez brómci, ùstawilë më sã za régą. Przë dwierzach chłop jesz rôz skanowòł bilietë... a sã zaczãno... Bilietë nie bëłë richtich...

Òkòzato sã, że nas ni ma na lësce pasażérów fligra! Tatc narobił ramòrë... jò rëczała:

– Zòs jò nigdzie nie pòjadã!

Fliger pòlecòł, a më òstalë... Co robic? Zawònilë jesmë do bióra. Òkòzato sã, że òni zrobilë felã. Przeproszëlë baro è przemienilë nóm bilietë z Pòznania. Tak më jachalë autã na latawiskò do Pòznania. Pò drodze autò sã skazëło, tak më wzãlë tarifã è sfòrtowalë na fliger.

Bëlë jesmë na Malce.

Marianna Rekowska, Sp.Sz. w Swôrzewie
2. môl w kategòrie klas 5-6 spòdlecznëch szkòtów

Gbùrstwò

Jò jem Marianka ze Swôrzewa. W Swôrzewie jesz są gbùrowie. Më téz mómë wiòldzé gòspòdarstwò. Mómë chòwã è rozmajité nowòmòdné maszinë. Jò baro lubiã robic z mòjim tatcã. To nie je widzec pò mie, ale mòc jò móm!

Tatc mò dërch fùl robòtë. Na pòlu mùszi òrac, brónowac, sòc, bùlwë wëbierac è dodóm zważac. I tak wiedno wkòł. Dobrze, że më mómë tekrë, z nima robòta jidze chùtczi. Më z tatcã jinaczi teròzka gòspòdarzimë. Ópa òpòwiòdòł, że przòdë lat to bëło czësto jinaczi.

Jak òn bël mòjim knòpã, jegò tatc mù rzekł:

– Léón, nasza swinia mdze miała próscë

ë më wszëtcë mdzemë wachtowalë, cobë jak sã òprosy, tëch pròsców nie przegniotła. – Jo, tatku, jô téż dóm radã – rzekł mój ópa. Jak prósce sã ùrodzëłë, ópa Léón włòzł w bùchtã ë wachtowòł.

Jak prósce zacząłë piszczec ë swinia sã obùdzëła, stark nie zdròł na nic, le flot wëskòczył z ny bùchtë. Tak òn sã ùrzasł! Długò nie chcòł czëc ò swini ë pròscach, ë ò wachtowanim.

Przódë lat to nie bëło letkò.

Franciszek Wandtke, I ÒL m. Książqłt Pomorskich w Rëmi

2. mòl w kategòrie wëzispòdlecznëch szkòtów

Mòji ksążãta

Czej na niebie snòzë blònë,
Jô do szkòlë nëkóm flot,
Tej jô mëszlã ò ksążãtach,
Co jich miona czëjã wcyg.

Ò nym Mszczuju, co przódë lat,
W ti tu Rëmi mòji bëł,
Swiãtopòtkù, co cystersów,
Nen mój plac w miectwò dól.

Czë Wë zdrzice na nas z górë?
Czë z nas bùszny jesce Wë?
Móm jô starã Was wësławiac,
Waji wid wszëtczim niesce.

Dóm jô Wama mòje zëcé,
Z kòzdim krokã mòjim Wë.

Antoni Bubolc, Sp.Sz. Starzëno

3. mòl w kategòrie klasów 1-2 spòdleczny szkòłë

Mòja ùdba

Jô wiedno miòł takã ùdbã, zëbë miec pùjka, le mòja mëma nigdë nie chca sã zgòdzëc, bò kòtë skòczã pò gardinach, drapiã stòlci, w nocë bleczã i nie spiã. Jednégò razu na nasz pòdwòrk przëszed mòli pùjk i bleczòł.

Jô sã z nim bawil i dól mù jestkù. A ten pùjk ùdbòł so, że òn z nama òstónie i włòz pò scanie na balkón i zdòł do rena. Tak jô gò fùdrowòł, pòstawił mù pùdło pò bótach i òn tam mieszkòł, jaż mëma sã zgòdzëła.

Z tim kòtã bëłë same klopòtë. Òn przënòszòł na trapë mëszë, zdechłë ptòchë abò same skrzydla, abò ògònë mëszów. Ròz mëma ùdzrza gò z mëszã w pëskù. Òna ni mògła zjesc pòlnia i rika, że më mómë tegò pùjka kòmùs òddac. Ale kòtk sóm zdzinãł. Mëma sã ceszëła, że ju dwa dni gò ni ma. Trzecégò dnia kòtka przëszëła, le ju zë ògóna i nikòmù nie chca rzec, gdzie ten ògón òstòł. Më jachalë z nią do tirasta, òn jã òpatrzil, wszëtkò sã fejn wëgòjilo. Nawetka mëmie bëło zòł tegò pùjka.

Terò më mómë pùjka, co wëzdzi jak risz abò jak zajck z krótkã tępã.

Oliwia Płotka, ZSP w Krokòwi

3. mòl w kategòrie klasów 3-4 spòdlecznëch szkòtów

Mój nòlepszi drëch Hektor

Jednégò słuńcowégò dnia jô wëbrała sã z mòjim tuskã Hektorã na szpacér. Më zaszlë nad jezoro, gdzie më sã baro fejn bawilë: Hektor skòkòł, apòrtowòł, a bëło baro smiészno.

Jak më tak sã gònile, jô zawadzëła nogã ò dëcht wiòldzi kam, a tej wpadła do wòdë. Hektor zaczął tak gòsno szczekac, jakbë wòłòł na retënk. Përnã dali łowił rëbë jeden chłop, chtëren ùczuł trzòsk i chùtuszkò wskòczył do wòdë, zëbë mie wëcygnãc.

Jô jem baro bùsznò z Hektora, to je mój nòlepszi drëch na swiece.

Maria Struck, SS nr 2 we Wiòldzi Wsë

3. mòl w kategòrie klas 7-8 spòdlecznëch szkòtów

Domòcò òpòwiòstka ò cotce Klarze – cyg dalszi

Dwa lata temù nazòd jô òpòwiedzala Wama

historiã o krewny mòjégò starka, cotce Klarze ze Gduńska. Òna przëjéżdżala do swòji rodzynny chëczë co rokù na Swiãto Ùmarlëch i na tidzëń przed Gòdama. Cotka Klara to bëła wastnò z wiòldzégò gardu, wiedno wësëkòwónò, mòcno wëmalowónò i nosëła wiòldzë klobùczy. Miała jich wierã kòl sto. Równak nògòrszë bëło to, że òna bëła baro pòwòżnò i nie znala sã na szpòrtach. Nicht w familie nie widzòł, żebë czëj sã smiała. Wszëtcë za ji plecama szpòsowalë, że je takò sztiwnò, jakbë czij miała pòlklé.

W no swiãto kòl starka më wiedno chòdzymë na smãtòrz na mszã, a tej drëdzi róż wieczorã, czedë je ju cemno. Takò je naja tradicjò. Jednégò rokù przed Gòdama na smãtarzu bëł taczë przëtròfk, pò chtërnym cotka rzekła, że ji noga wicy ju tu nie stanie. Tim razã më tam spòtkelë sąsada Jana. Òn bëł kòpòrzã i kòpòł grób, blòs bëło widzëc jegò rãkã z negò mòla. Cotka sã tak ùrzasła, że pò ni leno òstòł kapelus, chtërny stracëła, ùcëkajãc. Bëła ti ùdbë, że krewny zòs robiã szpòrtë i tak sã òbrazëła, że tu ni ma ju nick do gòdczi. Jednak pò dwùch latach òna przëjachala dodóm na pògrzëb swòjégò chrzestnégò, chtërny bëł dalszim kùzynã mòjégò ópë. Ten ùmarli ni miòł ani bialczy, ani dzòtków, ale bëł bògati. Czedës naji Klarze òn przëòbiecòł, że dostónie spòdk pò nim z baro kòsztownã szkatulkã z perlowi masë. A mùszita wiedzec, cotka bëła baro chcëwò na dëtchi, że szkòda gadac. Lubila drodżi òbleczënk, biżuteriã i ne klobùczy.

Bëłë pludrë, że tegò samégò klëda nie òblekala dwa razë. Pòzni òkòzalo sã, że cali swój majątk pólbrat przëgròł w kòrtë i tak pò pròwdze òn bëł biédny jak kòscelnò mész. Co bëło robic? Mój stark mùszòł pòchòwac dalszégò kùzyna. Ò tim cotka ze Gduńska nie wiedzala, że nicht ni miòł czëtë ò szkatulce i ò przëgrónym majątkù. Cotka Klara, jak sã dowiedzala, dostała taczégò gòrzu, leno bëło czëc trzòsk dwiérzów.

Ale to nie je jesz kùńc tegò przëgrzeszonégò dnia, a miała bëc takò Wigiliò! Czedë

òna karowala sã do àuta, napòtkala ne panëszczy, co kòl nas chòdzą we Wigiliã Gòdów i Zylwestra. Òna taczégò czëgòs nie znala. Tam bëł gwiozdòr, mùzykañt, bòcòn, szandara, kón, dżòd z babã, diòbël, smierc. Jak òni jã wzãlë w robòtã, to dżòd chcòł z nią zaspiewac, znòł ji miono. To sąsòd Jan. Równak cotka nie chcala z nim zaspiewac. Tej dostała pëdã pò nogach, a pùrtek zabròł ji kapelus. Tegò ju dlò ni bëło za wiele. Narobila wiòldzégò trzòskù, chtërnégò w òkòlim dòwno nie bëło czëc. Ta wastnò z wiòldzégò miasta nie znala kaszëbsczich zwëków i tim razã pò pròwdze ju wicy do starka nie przëjachala. A më wespół z panëszkama zaspiewelë kòlãdã „Dzysò w Betlejem”, a téz dostelë gòdowé żëczbë. Òni òd nas dostelë dëtchi i pòdzãkã za tradicjã.

Daria Bigott PCKUiZ w Pùckù

3. mòł w kategòrie wëzispòdlecznëch szkòłów

Tak w piersy serce mie bije,
że ni mògã gò strzëmac.
To przez Ce to wszëtkò sã dzeje,
to przez Ce tak wszëtkò wirëje wkòł mie

Jak twój smiëch czëjã kòl siebie
tej zarò jiny je dzén
ë w glowie tak jakòs mie zybie
jak mòrze, co w nie sztorëm rwie.

To wszëtkò przëszło tak chùtkò
tak jak grzmòt, jak wid, jak mész
móm nòdzejã, że òstónie na wiedno
tak jak stolem, co Kaszëbë na krzepce mò.

Niech na milosc prowadzy nas dwòje
Niech nóm w sercach ceplo dò
żebë më wiedno stojelë procëm do swiata
bò to nama dobrze mò bëc.

Klebbów Matis

Zazdrzóny w se

Tak mie teskno
pùsto wcyg
cążkò mienic czerënk
i jic pòd Wiater
ni mògã ùsedzec w swòji jizbie
midzë wama nie je lepi
kòzdi zwãk
nòcëchszì òddech
robi mie nerwùs
nòpiãkniészò mùzyka
doprowòdzò mie do grańców
òsamãtaniò
tak wiele dni nick jem nie pisòł
grifel pòwëpòdł mie z rãczy
të jes gò wëtrąca
ni mògã zlëdac
swòjich wëbiérów
dotkni
chòc na sztót
jak przódë
czej pòlił sã czas